Rosen-
muller
Anvisn
till
Bibel-
Läsning

Anwisning

till

En uppbyggelig Bibel-läsning,

af

Doct. *J. GEORG ROSENMÜLLER.*

Öfwersättning.

ÅBO

Tryckt i Finska Bibel-Sällskapets Tryckeri 1823.

Då Författaren till närwarande Afhandling, Theol. Professoren i Leipzig Doct. Joh. Georg Rosenmüller, år 1793 den samma genom tryck utgaf, under Titel: Anleitung zum erbaulichen Lesen der Bibel, Leipzig, 5½ ark 8:o, widfogade han densamma följande

Företal:

"Man har i nyare tider ofta erinrat, att en förwänd Bibelläsning mer skadar än gagnar Christna i gemen; och af samma tanka har äfwen jag alltid warit. Deremot har man å andra sidan gått till den ytterligheten, att man helt och hållet afrådt hwar och en olärd från all läsning af den Heliga Skrift, hwilket oråd jag lika så litet kan gilla. Jag har derföre aktat nödigt wara, att i några Predikningar gifwa mina Åhörare tjenliga anwisningar till en förståndig och ändamålsenlig Bibelläsning; hwilket förehafwande åtskillige bland dem så wäl upptagit, att de yttrat den önskan, det måtte jag deßa dem gifna råd och underwisningar genom tryck allmännare göra. Men då den wedertagna plägseden, att årligen predika öfwer samma wanliga Bibliska Texter, påkallade förberedelser och omgånger, som ej nödwändigt hörde till sjelfwa ämnet, hwaremot ett och annat wid den munteliga framställningen måste förbigås, som wäl skulle tje-

nat

nat till upplysning i saken, men ej rätt wille skicka sig att i en Predikan införa; så beslöt jag att afklåda deßa framställningar deras predikoform, gifwa ett och annat stycke någon större utförlighet, och att åfwen bifoga några exempel, till ytterligare upplysning af saken; och på detta sätt har denna Afhandling efter hand tillkommit. Dem, som anse Bibeln wara en för wåra tider obrukbar och således umbärlig Bok, eller ock, som hålla endast den tolkning deraf för tjenlig, som öfwerensstämmer med deras så kallade philosophiska (rättare: mer swärmeriska än werkeligen philosophiska) gundsatser, skall mitt arbete ofelbart förekomma mycket öfwerflödigt; men för dem är denna Afhandling icke heller skrifwen. Om de Läsare, för hwilka Bibel och Christendom än äro af wigt, deri finna något för dem nyttigt och uppbyggeligt, så är min affigt wunnen. Leipzig den 24 Maji 1793".

Af nästnämnde Doct. Rosenmüllers Utkast hade Eloquentiä och Poes. Lectorn wid Borgå Gymnasium, Herr Mag. G. N. Molin, redan för några år sedan, till Keiserl. Finska Bibel-Sällskapet insändt en Swensk Öfwersättning, för att, till fremjande af en rättskaffens Bibellåsning, på Sällskapets förlag genom trycket utgifwas. Men då det ej går in i planen för Sällskapets stiftelse och befattning, att andra Böcker än de Biblisk Skrifterna förlägga, och genom Tryck allmänna göra, så har den sålunda öfwersatta Afhandlingen, ehuru af allmänt erkändt wärde, legat i Sällskapets Archiv obegagnad, tils nuwarande Disponenten af Sällskapets Tryckeri, Hr Mag. Chr. L. Hjelt, nyligen er-

erbjudit sig, att densamma på sitt förlag till trycket befordra, och till det i wår tid måttliga priset, à 2 ß. Sw. B:co för arket, Allmänheten till salu hålla.

Att här bifoga något ytterligare förord för arbetet af en Författare, som ej mindre genom en grundelig lärdom, än genom alfwarliga och lyckliga bemödanden, att i Guds Församling utbreda så wäl en sann Guds och Jesu Christi kännedom, som deß utöfning i Tro och Gudaktighet, gjort sig äfwen hos oß så wäl känd, wore utan allt ändamål. Anmärkas må här dock, att då den kortthet i ämnets afhandlande Författaren sig föresatt ej tillåtit, att med den utförlighet och Theologiska lärdom en och annan sak kunnat eska, densamma så utreda, att mißförstånd och skefwa begrepp derom hos mindre upplysta Christna förekommits, hafwa några sådana ställen i Ofwersättningen blifwit utelämnade, då allt det öfriga otwifwelaktigt skall befinnas wara af en allmän och praktisk nytta för hwar och en Christelig Bibelläsare.

Egenteligen och närmast är den likwäl lämpad efter unga, och än mindre erfarna Religions-Lärares behof af en populär Inledning till ett uppbyggeligt Bibel-studium; till hwilkas uppmärksamma genomläsning och behjertande man förthy i synnerhet will hafwa denna lilla Skrift till det bästa anmäld, på det de måtte komma i tillfälle, att med tillhjelp deraf uppfatta rätta åsikter af de Heliga och Gudomliga Skrifter, ur hwilka de hafwa att hemta den hufwudsakligaste och säkraste kännedom af den Salighets-Lära,

som

som de äro kallade att för sina Åhörare ej allenast rätt och grundeligen, utan äfwen tydeligen och uppbyggeligen, framställa. Här förekomma wäl ej egenteligen lärda och djupa undersökningar om grunderna för en rättskaffens Bibeltolkning; men dock de förnämsta och wigtigaste resultaterna deraf, dem hwarje Bibelns wän och läsare må hos sig både ljust uppfatta, och hogkomsten deraf troget hos sig förwara, för att deraf hemta allt flera och förnyade anledningar, att med en helig wördnad högakta, och med ett innerligt salighets begär läsa, öfwerwäga, och till sin både upplysning och förbättring anwända de där förekommande dyrbara anwisningar till ewinnerligt lif.

Men icke blott Lärare, utan äfwen Christne i gemen, som blifwit i yngre åren helst med någorlunda omtanka handledde att känna Saligheten wäg, och som sedan fortfarit att på en sådan grund allt fullkomligare uppföra sin Tros- och Religionsbyggnad, skola ofelbart af denna, i en lätt och fattlig styl författade, Skrift få många anledningar att bättre både förstå, och på sitt hjerta och sin wandel tillämpa det goda Guds Ord, de i sin Bibel läsa och rådfråga, än om de nödgades umbära en sådan för dem lämpelig förberedelse till sin Bibel-forskning. Gör dig derföre, min Christen! först wäl bekant med de enkla och wäl uttryckta reglor här förekomma, så wäl för all Bibelläsning i gemen, som särskildt för läsningen af Gamla- och Nya-Testamentets Hel. Böcker, innan du företager dig att, enligt Jesu bud och befallning, ransaka Skrifterna. Förwara dem wäl i ditt både minne och

hjer-

hjerta, betrakta dem uppmärksamt till deras sanna och förträffeliga innehåll, och låt åtankan deraf wara oskiljaktig ifrån dig wid det du, under en andäktig Bibelläsning i stillhet umgås med din Gud, och liksom lysnar till hans röst i Ordet, hans wilja och råd om din salighet. Och på det du under denna heliga sysslosättning må wara honom liksom närmare, och så mycket innerligare införlifwad i honom och hans gemenskap, så upplyft dig genast, då du tager den gudomliga Boken i din hand, med en warm och hjertelig bön till Honom, Ljusets Fader, slut dig i hans nådes armar, och bed Honom öfwerstråla dig med fullheten af sitt himmelska ljus, uppeldа dig till Tro, till allt lifligare, allt fastare Kärlek och Hopp, och till de alfwarligaste föresatser, att följa de bud och de råd Han i Sitt uppenbarade Ord will meddela dig. Och då du, under eftersinnandet af dem, förnimmer andakten wäckas i din själ, och warma heliga rörelser intaga ditt hjerta, så sucka till Honom, det godas högsta och enda upphof, och bed Honom å dig fullborda Sitt Nådes-werk, och göra dig skickelig och wärdig att alltid förblifwa i Hans saliga delaktighet. Då du träffar på något Kärnspråk, som i synnerhet upprör dina känslor, eller på sådana nådelöften, underwisningar och tröstegrunder, som du finner serdeles skicka sig för din närwarande belägenhet, så lägg dem fram för allt djupt uppå hjertat, tacka innerligen Gud, som så nådigt lämpar sig efter din swaghet och dina behof; erinra dig alltid med den lifligaste erkänsla, då du tarfwar ledning eller tröst, deßa meddelningar, deßa nådefulla budskap till Dig från en högre werld, och

upp-

upprepa dem för dig sjelf, då twiflets, sorgens och frestelsens stunder dig påkomma; och du skall med glädje få erfara, att Herren än lika kraftigt som fordom werkar i och genom sitt Ord. Och då du, efter en sålunda werkställd och fullåndad ransakning af Skrifterna, lägger ifrån dig din Bibel, för att antingen i annan wäg fortsätta dina andaktsöfningar, eller att gå till utråttandet af det kall dig i ditt hus, eller i allmänna sammanlefnaden åligger, så prisa hjerteligen Gud, för det han än låter sitt Ord wara wåra fötters lyckta, och ett ljus på wåra wägar, och bed honom, att han wille genom sin Anda rikeligen på dig wälsigna den goda säd ditt hjerta af honom emottagit, så att det måtte bära hos dig rik, ja hundradefallt frukt.

Läser du sålunda Guds Ord, flitigt och andäktigt och uppmärksamt, så skall det blifwa ej blott ett dagligt behof för dig, att tillbringa en eller flere stunder i sällskap med din Bibel, utan du skall tillika deraf hemta en himmelsk föda för din själ, ett ypperligt hjelpemedel till deß förädling, och till allt närmare förening med din Gud och Frelsare, en kraftig uppmuntran för dig att redeligen uppfylla dina dyra plikter både emot Gud och menniskjor, och att således såsom en rättskaffens Christen göra din Faders wilja, som är i himmelen.

Men läser du Bibeln endast till tidsfördrif, eller af en wedertagen plägsed, eller för att dymedelst öka ditt kunskaps-förråd, utan afseende å någon båtnad deraf för ditt hjerta och dina seder, så är ett

så-

sådant blott minneswerk, en sådan blott mechanisk Bibelläsning, och all dymedelst förwärfwad bekantskap med den Hel. Skrifts berättelser, läror, föreställnings- och ordasätt, af föga nytta för din Christendom, och än mindre att anse för någon förtjenst å Gudaktighetens wäg. Nej, will du rätt begagna det uppenbarade Ordet för ditt sanna wäl, så öfwa dig ej blott i deß läsning och ordaförstånd, utan öfwa dig derjemte, och i anledning deraf, till Gudaktighet, ty blott lekamlig öfning är föga till nytto; men Gudaktighet är nyttig till all ting, och hafwer löfte om thetta lifwet och thet tillkommande.

Åbo den 28 Maji 1823.

JAC. TENGSTRÖM.

Inledning.

Så owedersägeligt det är, att alla helst något så när hyfsade, ja äfwen de wildaste, Folkslag haft en slags Religion, samt derjemte ägt något begrepp om rätt och orätt, om dygd och last; så wist är det ock, att de flste af dem likwäl stannat i grofwa och skadliga willfarelser, då de derwid följt endast sina egna infällen och föreställningar.

Af sådan anledning har Gud welat komma den menskliga swagheten till hjelp, då han tid efter annan träffat de mäst wälgörande anstalter, till att på ett utomordenteligt sätt upplysa menniskorna, bewara dem för willfarelser, samt leda dem på dygdens och den sanna lycksaligbetens wäg. Också ibland hedniska Folkslag har det icke warit brist på wisa och förståndiga män, som genom öfwerträffande naturs-gåfwor och insikter utmärkt sig ibland sina samtida, samt gagnat dem genom lärosatser och underwisningar, så att det i mera än en mening är obestridelig hwad Apostelen säger: "Gud hafwer icke låtit sig wara utan wittnesbörd" Denna wälgärning har allt ifrån werldens äldsta tider företrädeswis wederfarits Abrahams efterkommande, i anseende hwartill Författaren af Brefwet till de Hebréer skrifwer: "Fordom talade Gud ofta, och i mångahandà måtto, till fäderna genom Propheterna". (Hebr. 1: 1.) Det will säga:

Han

Han har genom sina utomordentliga Sändebud på särskilda tider underwisat wåra Förfäder. Men det är dock hufwudsakligast wår Herre och Frälsare, wi hafwe att tacka för den fullständigaste underrättelsen om Gud och hans dyrkan, samt wägen till sann dygd och lycksalighet. "På det yttersta", heter det derföre på samma ställe, "i deßa dagar hafwer han talat till oß genom Sonen, hwilken han satt hafwer till arfwinge öfwer allting; genom hwilken han ock werldena gjort hafwer".

Deßa äldre och nyare uppenbarelser om Gud, innehållas, såsom wi wete, uti det Gamla och Nya Testamentets Skrifter, dem wi pläge med ett ord kalla Bibeln. Samlingen af deßa Skrifter, dem wi för wigten af deras innehåll företrädeswis kalle Bibel (d. å. Boken), består nemligen af twänne hufwudafdelningar, eller särskilda Skrift-samlingar, som på olika tider blifwit beförda. Den äldre af dem, som wid Christi och Hans Apostlars tid redan länge warit i omlopp, heter det Gamla-Testamentet; (rättare: det Gamla-Förbundet, den Gamla Religions-Författningen.) ty de löften, dem Gud i äldre tider gifwit antingen enskilda menniskjor, eller hela Israelitiska-Folket, under wilkor, dem deßa å sin sida hade att uppfylla, blifwa ofta förestälde under bilden af Förbund, dem Gud med dem hade ingått. I den mon nu deße hafwa afseende på Religionen, kunna de ock kallas Religions-Författningar. Följakteligen kunde den Samling af Skrifter wi pläge kalla Gamla-Testamentet, äfwen benämnas: den Gamla

Reli-

Religions-Författningen, eller de äldre Religions-Skrifterna, emedan den hufwudsakligen innehåller underrättelser om de äldsta menniskjornas, samt Abrahams och hans efterkommandes, och således Israeliternas Religion; oaktadt där ock förekomma många andra berättelser, som icke stå uti någon egentelig förbindelse med Religionen, och warit märkwärdiga egenteligen för Israeliterna. Den sednare Samlingen, som efter Christi Himmelsfärd, tid efter annan tillkom, och kallas det Nya-Testamentet, kunde likaledes bära namn af Nya Religions-Författningen, de Nya Religions-Skrifterna, i motsats till de äldre; ty Jesus hade sjelf kallat den af honom stiftade nya Religionen: det Nya-Testamentet, eller rättare: det Nya-Förbundet. Matth. 26: 28. De Skrifter hwaraf denna Samling består, syfta alla hufwudsakligast på Christna Religionen, ehuru där ock förekomma berättelser, som icke äga något närmare sammanhang med deß wäsendtliga innehåll. Deßa Skrifter äro de egenteliga källor, utur hwilka wi Christne hämte wåra förnämsta insikter i Religionen, och hwarefter wi bedömme det sanna eller falska i de satser, som uppgifwas wara Christendomens Läror.

Man har i wåra tider uppkastat den frågan, om icke Christna Religionen hade kunnat bibehållas och fortplantas utan Bibeln, följaktligen ock utan Nya-Testamentet? Om menniskjorna, i synnerhet alla Lärare, så handlade som de borde, skulle detta wäl låta tänka sig. Apostlarna, och deras närmaste efterföljare, hofwa infört och widt utbredt Christendomen,

utan

utan skriftelig underwisning, och först sedan hafwa några af dem begynt att wid förefallande tillfällen, eller på giftwen anledning, författa Historiska uppsatser för enskilda personer, eller för Christne på en wiß trakt, då deße redan förut genom muntelig underwisning blifwit bragte till Christendomens antagande. Men när man betänker, huru gärna menniskjorna pläga afwika från Religionens enfald, och huru benägna de äro att inblanda sina egna meningar uti den enkla sanningen, så måste wi anse det för en särdeles Försynens wälgärning, att deßa Skrifter blifwit åt oß förwarade. Jag är derom fullkomligen öfwertygad, att wi numera föga skulle weta af hwad Jesus och Hans Apostlar lärde, om Nya-Testamentet hade gått förloradt; ty knappt woro Apostlarna bortgångne ur werlden, förrän Christendomen blef af åtskilliga deß Lärare förfalskad, och uppspädd med dels onödiga och besynnerliga, dels skadliga tillsatser, hwarigenom deß förbättrande och saliggörande kraft märkeligen förminskades. Man nyttjade wäl Bibeln flitigt, och anförde ställen derutur wid hwarje tillfälle; men man bifogade dertill alltid en wiß munteligen fortplantad Lära (Tradition); och med denna gick det såsom det, plägar gå med alla Folksagor, hwilka nästan wid hwarje förnyad framställning blifwa wanställde och förfalskade. Härtill kom ännu, att så kallade Lärde och Philosopher, som öfwergingo till Christendomen, förblandade sina egna så kallade lärda meningar med den äkta Christna Läran: och efter deßa förslags meningar och dickter måste äfwen Bibeln låta wränga och förtyda sig. Man förklarade densamma så efter eget godtfinnande, och tillika på ett så widunderligt sätt, att man fann der-

deruti allt hwad man wille. Detta ser man af de så kallade Kyrkofädernas skrifter, som hafwa bibehållits ända till wåra tider. Man förutsätte då den händelsen, att inga Skrifter af Ewangelister eller Apostlar numera gåfwes, utan wi wore nödsakade att förlita oß blott på äldre och nyare tiders Kyrkolärares uppgifter och anseende; så blefwe ju wår Christendoms-kunskap, den wi då blott ur sistnämnde Författares Skrifter hade att hämta, högst förwirrad, och uppspädd med allehanda fabler och mot hwarandra stridande meningar. Wi skulle ju också då alldeles icke åga något medel, hwarigenom wi kunde urskilja äkta Christeliga lärosattser ifrån blott menskliga meningar.

Så war det redan i äldre tider, änskönt man då giorde flitigt bruk af den Heliga Skrift. Denna förwända behandling af Bibeln åstadkom snart en outsäglig skada. Härefter tillkom ännu det onda, att man började åsidosätta Bibeln; och då blef Jesu förträffliga Lära, genom widskeppelse och menniskjofunder, ända till den grad wanställd, att man efter 1500 år nästan icke mer igenkände den samma. Länge för Luthers och hans medhjelpares tid, war den grundsatsen antagen uti den herrskande Kyrkan, att hwarje Christen wore, wid förlust af sin salighet, förbunden att tro allt hwad Kyrkan föreskref såsom Trosartikel, så orimmeligt och så stridande emot den Heliga Skrift det än måtte androm förekomma. Ja, man hade till och med gjort det till en Trosartikel, att en enskild person, som gaf sig ut för Christi Ståthållare på jorden, wore ofelbar, det will säga: kunde aldrig mißtaga sig eller

fela

fela i frågor om Religionen, och att alla hans utlåtanden således borde med blind hörsamhet antagas och följas. Och på det de Christne måtte bibehållas uti sin slafwiska undergifwenhet för detta föregifna Kyrkans synliga Öfwerhufwud, satte man dem ur tillfälle att läsa den Heliga Skrift, utur hwilken de hade kunnat blifwa bättre underrättade. De så kallade Laici eller Lekmän kände Bibeln knappt till namnet, och till och med ibland de egentliga Andeliga war det ganska få, som syßelsatte sig med deß läsning, eller ens wågade göra det. Så hade Martin Luther, intill det året han redan egnade sig åt det andeliga Ståndet, i hela sin lifstid ännu ej sett en hel Bibel, och fröjdade sig hjerteligen, då han en gång uti en offentelig Bok-samling öfwerkom en sådan. Efter att deruti hafwa läst ett och annat, kände han deröfwer en så stor förnöjelse, att han intet högre önskade, än att Gud måtte förlåna honom en Bibel. Hans önskan blef uppfylld, och ifrån den tiden war ett sorgfälligt forskande deri hans förnämsta och angenämaste syßelsättning. Med tillhjelp af flere lärde män, öfwersatte han den efter hand på Tyska, på det den måtte kunna läsas äfwen af olärda, emedan han trodde, att hwarje Christen hade rättighet att sjelf undersöka, om det hans Lärare sade honom öfwerensstämde med den Heliga Skrift, eller icke. Nu kom då Bibeln i allmänhetens händer, och lästes, såsom den wigtigaste Bok, med desto större begärlighet, ju obekantare deß innehåll för detta warit. Man antog numera den riktiga grundsats, att Påfwar och Kyrko-möten ej ägde rättighet att bestämma Trosartiklar, eller att påtruga dem Christenheten, utan att den Heliga Skrift fastmer borde erkän-

erkännas för den enda säkra källa, hwarutur kunskaper i den sanna Ewangeliska Läran wore att hämtas; och wid denna grundsats har äfwen wår Lutherska Kyrka intill denna dag bibehållit sig. Det kan emellertid icke nekas, att man ju ock sedan denna tid, wid bruket och läsningen af den Heliga Skrift, begått många fel, som med tiden blifwit menliga för deß anseende. Så höll man t. ex. hwarje del deraf för lika wigtig, för lika nödwändig till saligheten. Man bewiste deß Gudomlighet med mindre grundeliga skäl, hwarigenom densamma i skarpsinnigares ögon blef endast större twifwelsmål underkastad. Wid den brist, som för detta ofta yppade sig på tillräckeliga hjelpredor wid uttolkningen af Bibeln, inweklade man sig icke sällan i swårigheter och motsägelser, dem man trodde sig icke på annat sätt kunna häfwa, än derigenom att man antog, det Tro och Förnuft i många afseenden wore stridande emot hwarandra, och att, i händelse af förment motsägelse, det blinda Förnuftet, såsom man plägade uttrycka sig, alltid med undergifwenhet borde wika för Tron. I wåra tider, då man uppbjuder allt för att återinsätta Förnuftet i sina rättigheter, har denna i sjelfwa werket ogrundade mening, omsider förlorat sitt anseende. Men då man ännu för mycket höll sig till den Tyska öfwersättningen af Bibeln, så blef följden den, att många blefwo kallsinniga för Bibeln, emedan de icke sjelfwe förmådde pröfwa grundtexten, och likwäl icke heller wille på blind tro antaga något, som efter deras insikter motsade allmänt erkända förnuftssanningar, eller ock endast syntes göra det. Många hafwa derföre till och med fallit på den tankan, att man hellre borde afråda än uppmuntra den Christna

allmän-

allmänheten till att sjelf läsa Bibeln; och deraf lärer det förmodeligen härröra, att den också numera mycket mindre läses än förr, ja, att den af många mindre aktas, såsom en för Religionen föga brukbar Bok. Men utaf alla dylika anmärkningar följer intet widare än det, att man med förstånd och eftertanka, med klokt urwal, och en rätt affikt bör läsa Bibeln, om man will hemta någon sann nytta deraf. Att härtill gifwa en tjenlig och nödig anwisning, är närwarande lilla Afhandlings föremål. Den är icke bestämd för egentliga Theologer, utan för tänkande Christna i gemen, hwilka wilja läsa Bibeln till sin uppbyggelse. Dock hoppas jag, att också blifwande Prestmän med fördel skola begagna sig af flere deruti förekommande anmärkningar. Det hela utaf Afhandlingen kommer att bestå af fyra Afdelningar, som innehålla: I. Några allmänna reglor, dem man har att iakttaga wid Bibel-läsningen. II. Särskilda reglor för Gamla-Testamentets läsning. III. Särskilda reglor för läsandet af Nya-Testamentet. IV. Anwisning till ett rättskaffens och gagneligt bruk af det uti Bibeln befinteliga Guds Ord.

Första Afdelningen.

Några allmänna reglor, att iakttagas wid en uppbyggelig Bibel-läsning.

1. Man bör göra åtskilnad emellan den Gudomliga Lära Bibeln innehåller, och hwad där stundom förekommer, utan något egenteligt sammanhang med det wäsendtliga af Religionen. Denna är den första regel man bör iagkomma.

Wi sätte förnämligast derföre så mycket wärde på Bibeln, att wi tro oß deruti finna den bästa underrättelse om den säkraste wägen till sann dygd, samwetsfrid och lyckseligbet, ja, emedan wi tro oß derstädes finna Gudomliga lärdomar. Wi hafwe ock grundade orsaker att erkänna Bibeln för en sådan Bok. Men är också allt hwad deruti förekommer, Gudomelig Lära? allt underwisning till saligbet? Många hafwa i sanning för detta så trott, mången tror det ännu Bibeln, den Hel. Skrift, Guds Ord, blifwa ganska ofta brukade såsom uttryck af enahanda betydelse. Men om och huruwida detta språkbruk också är rikligt, det kan man snart bedöma, om man rätt beswarar den frågan: Hwad är Guds Ord? Det är wäl dock intet annat, än en Gudomlig underrättelse, en underwisning, den Gud uti wigtiga ämnen meddelat menniskjorna; ty, hwad Gud lärer, det kan icke wara en småsak; det måste hafwa en stor affikt, och medföra stor nytta för oß;

annars

annars wore det ej honom wärdigt. Ur Bibeln skole wi nu hufwudsakligen hemta den Lära, som kommer ifrån Gud. Deß wäsende består af lärdomar, löften och föreskrifter, hwilkas kännedom kan hafwa den nytta för oß, att wi derigenom blifwe förståndige till det goda, wise, dygdige, lugne, tillfredsställde och lycksalige i denna och den tillkommande werlden. Läror af denne art innehållas till stor mängd uti det Gamla- och Nya-Testamentets Skrifter: äfwen förekomma där många Historiska sanningar, exempel på goda och elaka menniskor, samt underrättelser om deras öden, som kunna gifwa den uppmärksamma läsaren ett rikt ämne till eftertanka, och äfwen lända honom till uppmuntran, warning och tröst. Deßa måste läsas med serdeles uppmärksamhet. Men utom deßa wigtiga lärdomar och Historiska uppgifter, finnas så wäl uti det Gamla- som Nya-Testamentet, ännu andra sanningar, som icke stå i någon förbindelse med det wäsendtliga af Religionen. Hit höra namnregister, stamtaflor, beskrifningar öfwer härtog och krig, öfwer Förbundsens-ark, deß redskap och tillbehör, öfwer Jerusalems Tempel, Presternas klädedrägter, derjemte Författningar och Lagar angående Judiska fester och offer, hwarjehanda Lewitiska reningar, och det stora antal Kyrkobruk, dem Aposteln Paulus kallar ett odrägeligt ok, (Ap. G. 15: 10.) och hwilka nu mera för oß Christne icke äga någon förbindande kraft. Äfwen förekomma till och med i Nya-Testamentet, särdeles i Apostlarnas bref, några mörka ställen, hwilkas rätta mening icke ens af de lärdaste Bibeltolkare säkert kunna uppfattas och förstås, emedan de syfta på omständigheter uti dåwarande Christna Församlin-

lingar, hwarom wi icke hafwe några Historiska antekningar. Sådana ställen woro dock ofelbart ganska tydliga och tjenliga för deßa Skrifters första läsare, till hwilkas begagnande de ock woro närmast bestämde. Wi deremot behöfwe alldeles icke bekymra oß öfwer det otydliga på deßa ställen. Wi kunne wara gode Christne, om wi ock aldrig lärde förstå dem, och skulle ej något förlora, om de ock icke stode i Bibeln.

Detta skall icke förefalla oß fremmande, om wi tage under öfwerwägande, huru den Samling af särskilde Böcker, som nu utgör den Heliga Skrift, tid efter annan tillkommit. I werldens äldsta tider hade man alldeles inga skriftliga uppenbarelser af Gud. Efter ungefär twåtusende år, skref Moses egenteligen för sina Israeliter sina fem Böcker, hwilka icke kunde annat än för dem wara högst wigtiga, i anseende dertill, att de uti dem funno icke allenast werldens äldsta Historie, isynnerhet sina förfäders och det Folks, hwilket de tillhörde, utan ock de lagar och stadgar de i anseende till sin Gudstjenst och borgerliga författning hade att iakttaga. Deßa Mosis skrifter woro en tid bortåt Israeliternas hela Bibel; den war ock ganska lämpelig för deras behof, emedan de då ännu ej woro i stånd, att fatta eller begagna en högre underwisning. Småningom blefwo sedermera på särskilda tider, som må hända af århundraden woro åtskilde, allt flere Böcker tillagde, som innehöllo dels fortsättning af Israelitiska Historien, dels andeliga Sånger, och lärorika Sedespråk, dels af Gud utsände Propheters lärdomar och förkunnanden. Så uppkom det Gamla-Testamentet, d. å. den samling af Hel.

Skrif-

Skrifter, hwaruti Israeliternas Religions-Författning, jemte deras Historie afhandlas; och denna samling war fullåndad minst fyrahundrade år förr Christi födelse; ty ingen Prophet framträdde sedan mer under nästnämnde tiderymd ibland det Judiska Folket.

Nu uppenbarades Jesus, som icke allenast förbättrade Judarnas genom falska uttolkningar af Bibeln och widskepliga tillsatser wanställda Religion, utan åfwen för werlden framställde nya, förr Hans tid okände lärdomar och sanningar, samt utwiste den lättaste, den säkraste wägen till sann dygd, till sinneslugn och lycksaligbet. Han sjelf lärde endast munteligen. Samma lärosätt följde åfwen Hans Apostlar i början; och så blef den Christna Religionen blott genom munteliga framställningar införd och fortplantad på åtskilliga trakter af werlden. Men nu började mången Christendomens bekännare att önska sig skriftliga anteckningar så wäl öfwer Jesu lefnad, förrättningar och öden, som ock öfwer Christendomens grundläggning och utbredande genom Apostlarna. Så uppkommo Ewangelierna och Apostla-Gärningarna. Med tiden yppade sig sedan händelser, som wållade att wißa oordningar började insmyga sig i de första Christna Samfund, i anseende hwartill man behöfde och önskade sig närmare upplysningar öfwer flera wigtiga punkter. Då wände sig Föreståndarne för deße Samfund till Apostlarna; stundom funno åfwen deße för godt att opåkallade skrifwa till en eller annan sådan Församling, då den samma ansågs wara i behof af stadfästelse i tron, af warning för willfarelser, och af uppmuntran till dygd. Sådant war ursprunget till de Apostoliska

Bref-

Brefwen, som utgöra en ansenlig del af Nya-Testamentet, och hwilka alla utan undantag äro skrefna på bestämda anledningar. Det förstås dock lätteligen, att deßa bref borde närmast syfta på de personer och samfund till hwilka de egenteligen skrefwos. Wi böre wäl erkänna det för en särdeles wälgärning af Försynen, att många af deßa Sändebref äro bibehållna ända till wåra tider, emedan uti hwart och ett af dem förekomma wigtiga Religionsläror, som utaf alla Christna, och i alla tider, kunna begagnas. Men om wi betrakte deras ändamål, och anledningen till deras författande, så skole wi icke falla i förundran, om wi uti dem äfwen träffe mycket, som icke är egenteligen afpaßadt efter wåra behof; och detta måste wi noga urskilja från det wäsendtliga af Religionen, på det wi icke må oroa oß, då wi finne ställen, som äro mörka för oß, och wi således icke kunne inse huruwida de måga tjena till wår underwisning och förbättring.

II. **Bibelns åtskilliga Böcker böra ej oafbrutet läsas, såsom de följa på hwarandra, utan med förståndigt urwal.** Denna regel följer sjelfmant utaf den föregående.

Redan hafwa många blifwit brugte till mindre fördelaktiga tankar om den Heliga Skrift, för det de fattat den mening derom, att allt hwad deruti förekommer, wore lika wigtigt för dem, samt borde anses för idel anwisningar till saligbet. De gjorde början dermed, att de genomläste alla Gamla-Testamentets Böcker i oafbruten följd, och funno sig icke sällan swikne i det begrepp de om dem fattat. De kla-

klagade då, att deras uppbyggelse blifwit ofta hindrad af det myckna mörka, underbara, obegripliga, ja, såsom det dem stundom förekom, anstötliga, de under läsningen deraf anmärkt. Derigenom blef deras aktning för Bibeln minskad, och de blefwo kallsinnige för densamma, om de också just icke sållade sig till hopen af deß bespottare.

Men helt annorlunda hade de dömt, om de tagit i öfwerwägande, hwad wi ofwanföre påmint om de Biblisfa Böckernas närmaste ändamål, och huru de styckewis tillkommit. För Israeliterne woro många saker wigtiga och nödiga, dem wi, som lefwe i andra tider och omständigheter, samt äre underwiste uti Jesu wida fullkomligare Religion, anse wara af mindre wigt, och till en del aldeles umbärliga. För egenteliga Lärda kunna ock deßa delar af Gamla-Testamentet än hafwa sin mångfaldiga nytta; men den som will läsa Bibeln endast för sin uppbyggelse, och deraf hämta wisdom till salighet, han förlorar töga, om han än förbigår hela Böcker, och i några Böcker hela Kapitel. I flere af deßa Böcker, till exempel i 1 Mose Bok, i Samuels- och Konunga-Böckerna, i Dawids Psalmer, i Salomos Sedespåk, och hos Propheten Esaias, m. fl. finnes öfwerallt mycken näring för förstånd och hjerta, och deßa föreslår man derföre med skäl till ett oftare genomläsande. Men hwad flere andra beträffar, så kan en olärd Christen wara wäl belåten endast med ett brukbart utdrag ur Historien om Israelitiska Folket och deß öden, i fall han saknar tid och hog, att gå widare.

Hwil-

Hwilka delar af Gamla-Testamentet förnemligast kunna med nytta läsas, det skall längre fram närmare uppgifwas uti Andra Afdelningen af denna Afhandling.

För oß Christne är Nya-Testamentet, med de deruti befinteliga läror af Jesus och Hans Apostlar, den kunskaps-källa, hwarutur wi böre hämta sanna begrepp om Gud och Hans dyrkan, om dygd och last, om odödligheten, och ett wedergällnings tillstånd efter döden. Och likwäl stöte wi äfwen där uppå många ställen, som synas oß swåre att förstå, eller ock förekomma oß obetydliga och mindre wigtiga. Deßa kunne wi med trygghet förbigå, om wi icke äre i tillfälle att få reda på det, som uti dem förefaller oß swårt och otydligt. Wi skole det oakkadt finna deruti mycket, som är fattligt och brukbart för oß, det wi måge anwända för wårt behof, och hwaraf wi i hela wår lifstid kunne hafwa mycket att lära. Man läse allenast uti Ewangelierna Jesu högst märkwärdiga, lärorika och rörande Historie; man betrakte med uppmärksamhet Hans lefnad, lidanden och död, Hans härliga bergspredikan, Hans lära om Gud och dygden, Hans tal uti liknelser, Hans samtal med sina wänner och lärjungar; man läse widare berättelserna om Hans Apostlars handlingar och öden; man läse äfwen med eftertanka och uppmärksamhet sjelfwa deras bref; och man skall otwunget erkänna, att de tydliga, lärorika och magtpåliggande ämnen och uttryck äro wida flera än de mörka, att ingen Bok i werlden kommer upp emot wårt Nya-Testamente uti wigt och fruktbarhet af sitt innehåll, och att de bästa andakts och uppbyggel-

se

se Böcker wi hafwe, äro hämtade ur denna källa. Om man ofta och med eftertanka läser och åter läser deßa lätt fattliga och lärorika ställen, skall man blifwa allt mer och mer öfwertygad om Gudomligheten af deras innehåll, och finna sann nytta af deras läsning.

III. **Man bör wid läsningen af Bibelns särskilda Böcker ständigt hafwa afseende på de menniskjors språk, tänkesätt och seder, för hwilka de egenteligen blefwo skrefne.**

Den som iakttager denna regel, skall finna ganska många ställen uti Bibeln sköna och lärorika, samt många berättelser fullt trowärdiga, dem man ansett för anstötliga, löjliga, ja otroliga, och således gjort till ett ämne för skämtet. Ty den gamla werldens språk hade mycket eget, hwilket förekommer oß, som lefwe uti så olika tider, och å andra werldsdrakter, främmande och besynnerligt, samt just derföre anstöteligt, men hwilket förlorar allt det anstöteliga, så snart wi blifwe bekante med detta fornwerldens sätt att uttrycka sig. Så förhåller det sig äfwen med de gamlas tänkesätt, seder och bruk, isynnerhet med de Österländska Folkslagens. Wißerligen fordras till en närmare bekantskap med allt detta en hop kunskaper, dem hwarje Christen icke är i stånd och tillfälle att förskaffa sig; men jag anmärker detta endast för deras skuld, som finna det betänkeligt, att många ställen af Bibeln blifwa, så wäl muntligen som i skrift, annorlunda framställde, än de efter bokstafwen lyda i öfwersättningarna på wåra modersmål. Att ju wid de nyare försöken att fram-

framställa Bibelns hela innehåll på ett med förnuftet öfwerensstämmande sätt, många dristiga och förkastliga gißningar insmygt sig, det will jag ej bestrida. Men om nya uttolkningar kunna ur språklynnet, och pålitliga underrättelser om gamla seder och bruk, bewisas wara riktiga, så böra de ej hållas för Bibelwrångningar. De medföra fastmer den nytta, att Bibelns åra blifwer räddad, och högaktningen för den samma hos hwarje tänkande menniskja förökad.

Detta will jag upplysa endast med några få exempel. De fleste af den uppenbarade Religionens motståndare hafwa stött sig wid det förwånande antal af underwerk, som i Bibeln omtalas, och hafwa derföre ansett densamma för en Bok, full af widunderliga och widskepeliga berättelser. Denna förebråelse är likwäl helt och hållet öfwerilad och ogrundad. Det är sannt, att många i denna Bok omtalda händelser bära prägeln af det underbara, ja, äro att anses för werkeliga underwerk, och att det följakteligen är ett djerft företag, att i wåra tider wilja ur Bibeln borttolka alla underwerk. Men det är äfwen lika så sannt, att många Bibeltolkare hafwa, genom oriktiga och twungna utläggningar, indragit i Bibeln en mängd af underwerk, som af de heliga Författarena sjelfwe ej blifwit ansedde för sådana. När det t. ex. så ofta heter: Gud har sagt det eller det, så har man förstått detta uttryck om ett egenteligt tal uti klara och tydliga ord; och likwäl har detta alldeles icke warit de helige Författarenas mening; ty de gamle plägade alltid hänföra alla goda rörelser, som oförmodadt uppstodo i själen, alla

föresatser och beslut, hwilkas utförande hade lyckliga följder, omedelbarligen till Gud, det godas upphofsman. Derföre war hwarje god tancke, hwarje anmaning till allmänt nyttiga företag, efter deras föreställningssätt, en Guds tillsägelse, och hwarje owäntad hjelp ett Guds föranstaltande genom sina tjensteandar, såsom wi ock stundom bruke säga: det har Gud ingifwit mig; denna goda menniskja, som warnade mig och beskyddade mig för olyckan, war min engel, o. s. w. Om man derföre allenast ikläder deßa och andra dylika ställen den drägt wår tids språkbruk fordrar, så förlora de det sällsamma och anstötliga man pådiktat dem, och blifwa lärorika och wigtiga för hwarje tänkande läsare. Äfwen Ewangelisternas berättelser äro i sådana ord och talesätt utförda, som då förtiden af menigheten allmännast brukades; och ju bättre man känner dem, ju mindre anstötligt skall man finna i sjelfwa berättelserna.

Äfwen om Jesu Tal gäller den anmärkning, att de flesta af dem äro lämpade efter dåwarande tids sätt, att genom ordspråk och bilder uttrycka sig. Tager man dem efter orden, så förekomma oß många af Jesu Sedelåror och fordringar såsom öfwerdrefna. Men försätter man sig med sina tankar tillbaka till de tider, då de blefwo hållne, och lär sig förstå deras språk, så framställa sig snart talarens uttryck för oß i deras sanna mening. Så synes det t. ex. wara en öfwerdrefwen fordran, när Jesus Matth. 5: 39. säger: Är det så, att någon slår dig wid det högra kinbenet, så wänd honom ock det andra till; men detta bör icke förstås efter bokstafwen, utan såsom ett ordspråk, och menin-

nirgen är: om någon på ett owärdigt sätt bemöter dig, så sök icke sjelf att hämnas; hellre må du uthärda än större mißhandlingar, än sjelf wilja skaffa dig upprättelse, och derigenom till din egen skada än mer uppreta din fiende. Widare tyckes det wara ett hårdt uttryck, som Jesus nyttjar Matth. 19: 24. Det är lättare, att en Kamel går igenom ett nålsöga, än att en rik kommer i Guds rike; men äfwen till detta uttryck bör förklaringen hemtas ur den tidens sätt att genom ordspråk uttrycka sig. När Judarna nemligen wille säga att en sak war ytterst swår, eller nästan omöjlig, så betjente de sig af detta uttryck; Det är lättare för en Kamel, eller Elefant, att gå igenom ett nålsöga, än att det eller det kunde ske. Jesus will äfwenså på anförda ställe endast säga: att det är mycket swårt för en rik att blifwa en offentlig bekännare af Hans Lära. Härwid bör ännu den anmärkning göras, att Frälsaren egentligen talade om dåwarande tid, på hwilken Hans Läras offentliga bekännelse ofta medförde förföljelser och förlust af lif och egendom. Så yttrar sig också Jesus uti ordspråk till sina Lärjungar: (Matth. 17: 20.) om i haden en fast tro, så kunden i försätta berg. Judarne brukade kalla sina förnemsta Lärda, bergförsättare, för deras utmärkta färdighet, att utreda de swåraste saker i Lagen. Detta talesätt blef sedermera nyttjadt i flera andra fall, och i anledning deraf menas med: försätta berg, intet annat, än utföra swåra wärf, gå i land med hwad många andra, ja de flesta, menniskjor anse för omöjligt. Af deßa få exempel finner man redan, huru nödigt det är att wara bekant med de ibland Judarna då förti-

den

den brukliga allmänna talesätt, om man will rätt förstå Bibeln.

Många föreställningssätt uti de Apostoliska Brefwen äro af samma beskaffenhet. När Författarena af deßa Bref wille göra t. ex. det begripligt för sin tids Christne, att wi hade Christi förtjenst, i synnerhet Hans lidande och död, att tacka för wår själa-frid, och serdeles för wåra synders förlåtelse, så togo de allehanda bilder och liknelser till hjelp, för att göra saken rätt begriplig och wigtig för dem. De liknade wår Frälsare wid Gamla-Testamentets Öfwerste-Prest, och bewisade derhos, att Han för oß uträttat mycket mer än alla Öfwerste-Prester förmått åstadkomma. De liknade Honom wid ett Påska-Lamm, för att bewisa, att Jesu död har ändligt mera kraft till att trösta och lugna oß, än alla Lewitiska offer, hwilka beständigt måste förnyas, och kunde ändock ej borttaga hos den offrande hans tårande fruktan för straff. Deßa liknelser och bilder woro för den tidens Christne fullkomligen tjenlige, emedan de, som förrut warit Judar och Hedningar, ganska wäl kände hwilka följder man läfwade och wäntade sig af Öfwerstepresternas förrättningar och de wanliga offren. Wi deremot måste förut taga Judarnas gamla Historie till hjelp, om wi wilje rätt förstå sådana bilder och liknelser: och ändock göra de ej på oß samma intryck, som de förmådde göra på den tidens läsare, emedan wi endast ur Historiska beskrifningar kunne inhemta hwad de sågo med egna ögon. Detta måste wi alltid öfwerwäga när wi läse sådana ställen; och om wi det oaktadt icke helt och hållet förstå dem, så är det nog,

att

att wi hålle oß till de ställen, hwarest samma läror blifwa framställde uti egentliga uttryck och talesätt, utan bilder och liknelser.

Slutligen IV. ännu en hufwudregel:

Alla ställen och uttryck i Bibeln, böra låsas i sammanhang med det föregående och efterföljande.

Det förhåller sig i frågor om enskildta stycken med Bibeln, såsom med hwarje annan Bok; rycker man ut ord och ställen ur sammanhanget, så kunna de stundom få en helt annan mening, och man kan uti dem finna hwad man will; men läser man derjemte det föregående och efterföljande, så upptäcker man snart hwarom fråga är, samt i hwilken affikt, af hwilken anledning, och för hwilka personer Författaren skrifwit. Denna wisa regel har man wid Bibelns läsning ganska ofta lämnat ur ögnasigte; ja, det kan i sanning sägas, att ingen Bok i werlden blifwit i detta afseende så mißhandlad och mißförstådd, som just den Hel. Skrift. Ingen willfarelse är så orimlig och så förnuftstridig, att man ju ej derstådes trott sig finna den, emedan man alltid upptäckt eller utletat ord och talesätt, som paßat till det man welat bewisa. När det t. ex. heter Eph. 2: 3. Wi woro af naturen wredenes barn, så har man förstått det om nyfödda barn, och hänledt deraf denna lära: Alla menniskjor äro ifrån sin födelse, eller redan så snart de tillkommit i moderlifwet, wredenes barn, emedan de hafwa en syndig, förderfwad natur, och med en sådan natur blifwa födde; till följe hwaraf wi redan ifrån första ögonblicket af wårt lif wore den

ewi-

ewiga fördömelsen underkastade. Men läser man de anförda orden i sitt sammanhang, så skall man snart inse, att Aposteln icke talar hwarken om nyfödda barn, eller om den natur wi wid wår lekamliga födelse af Gud undfått; ty han beskrifwer i det föregående (w. 1.) dem, hwilka han kallar wredens barn, såsom sådana menniskor, de där warit döda uti öfwerträdelser och synder, det will säga: som genom sitt lastbara lefwerne gjort sig straffwärda inför Gud, som lefwat efter denna werldens lopp, d. å. (w. 2.) efter sina köttsliga begärelser och sinnliga lustar; (w. 3.) följaktligen är talet om de nyß omwände Christne uti Ephesus, dem Aposteln erinrar om deras förra beklaganswärda tillstånd, uti hwilket de innan Christendomens antagande befunno sig, för att uppmuntra dem (w. 4. följ) till desto större tacksamhet emot den wälgärning dem nu wederfarits. Han säger: I woren wredenes barn, det är straffwärda, Gudi mißhagliga menniskjor, (enligt det Hebraiska talesättet, hwarefter en man, till ex., som har förtjent döden, kallas: en dödsens man, ett dödsens barn;) och det af naturen, i anseende till wanan att synda, hwilken hos dem blifwit likasom en annan natur. Äfwenså har man trott, att Aposteln Paulus Rom. 7: 7. följ. beskrifwit sitt eget tillstånd, hwaruti han då för tiden befann sig, då han redan war en Apostel, och följaktligen en rättskaffens Christen. Nu, säger han ibland annat: jag är köttslig, sålder under syndena; (w. 14.) jag wet att i mig, det är i mitt kött, bor intet godt; wiljan hafwer jag, men att göra godt, det finner jag icke, o. s. w. (w. 18.)

Här

Häraf har man dragit den slutsatts, att här wore fråga om det medfödda, naturliga förderfwet, det också denna Apostel skulle så starkt erfarit, att en rätt dygdig lefnad öfwergått hans förmåga. Då nu en så stor Apostel icke warit i stånd att befria sig ifrån den uti honom boende syndens herrawälde, så wore det icke att undra på, om andre mindre begäfwade Christne skulle brista i kraft till det goda, och om de wore nödsakade att låta allt bero wid blotta den goda wiljan. Men om man läser detta ställe uti sammanhang med det föregående och efterföljande, så skall man finna, att Paulus aldeles icke skildrar sin egen dåwarande sinnesförfattning, utan att hans affigt går derpå ut, att göra för sina läsare det begripligt, att lagar, befallningar och förbud allena icke kunna förbättra menniskjan, utan att hon genom starkare, mer rörande bewekelsegrunder bör bringas derhän, att affky lasten och älska dygden; ty Judarne prisade sin Lag, till men för Christendomen. Detta wille Aposteln wederlägga, och inför upplysningswis en menniskja sjelf talande, som wäl känner en lag, men tillika befinner sig för swag att lefwa derefter, emedan det felas henne hjelpemedel att beherrska sina sinliga begär; men att Christna Religionen kunde åstadkomma hwad hwarken den Mosaiska, eller någon annan Lag wore i stånd till, det lär han Kap. 8, 1. följ. Följaktetigen inträffar denna beskrifuing hwarken på Aposteln, eller på andra rättskaffens Christna, utan endast på oförbättrade menniskjor, som ännu icke känna Christendomen, och äro likasom slafwar, fångslade af sina sinliga begär. Af deßa få exempel blifwer man

nog-

nogsamt warse, huru angeläget det är, att wid Bibelns läsande rädföra sammanhanget.

Deßa äro nu de förnämsta allmänna reglor, dem man under en rättskaffens Bibelläsning alltid bör hafwa för ögonen, om man tillika will riktigt förstå hwad man läser. Det fordras wäl, jag wet det, wid några af dem, om de skola rätt kunna anwändas, wißa lärda insikter, dem en Christen i gemen icke kan äga, ja swårligen förskaffa sig; men man har i wåra dagar mångfaldiga hjelpemedel, hwarigenom Bibelns läsning betydligen lättas, också för olärda *). Den som, i anseende till inskränktare förmögenhet, icke kan förskaffa sig dylika Skrifter, må, med anwändande af så mycket sorgfälligare eftertanka, öfwerwäga det han wid offentliga tillfällen hör sig i enlighet med Bibeln föredragas; ty Lärare och Predikanter äro kallade, att anwända sin förnämsta flit derpå, att alltjämt lära sig bättre och bättre förstå Bibeln, på det de måtte kunna grundeligen underwisa sina åhörare om deß innehåll, samt allt widare forthjelpa den wäl underwista uti hog att känna och bekänna Salighetsläran. Om då de olärde i Församlingen rätt begagna deßa muntliga underwis-

*) Seilers grösseres biblisches Erbaungsbuch rekommenderar Förf. åt sina Tyska läsare; åtminstone skola de bästa uttolkningsreglor, efter hans omdöme, deruti wara iakttagne. Derjemte: Handbuch zur Erklärung des Neüen Testaments für Ungelehrte; och Kurzgefastes Wörterbuch zur Erläuterung der Lutherischen Uebersetzung der H. Schrift, isynnerhet för dem som ej äro i tillfälle att anskaffa sig widlyftigare werk i denna wäg.

wisningar, och wäl anwända dem till sin förbåtring, så måga de ej klaga, om än några ställen af Bibeln förblifwa mörka för dem. Af ingen skall mera fordras, än honom gifwet är.

Andra Afdelningen.

Några reglor, dem man har att iakttaga egenteligen wid läsningen af Gamla-Testamentet.

Oaktadt Nya-Testamentet förnämligast är den källa, hwarutur wi Christne hämte och bewise wåra Religionssatser; så är dock Gamla-Testamentet i många afseenden för oß oumbärligt; ty den som helst med en medelmåttig uppmärksamhet har läst Nya-Testamentet, har nogsamt ersarit, att Ewangelisterna och Apostlarna ganska ofta hänwisa till det Gamla; ett bewis, att äfwen de ansågo det wara af mycken wigt. Härtill kommer ännu det, att wi icke en gång skulle förstå en hel hop af ställen uti Ewangelisternas och Apostlarnas skrifter, om wi alldeles saknade det Gamla-Testamentet. Men såwida mångt och mycket deruti förekommer, som närmast angick blott de forna Israeliterna, så kunde de, som uti Bibeln söka endast underwisning och uppbyggelse, saklös förbigå åtskilligt deraf, då de ej känna hos sig något enkannerligt begär att förwärfwa sig kännedom af hela deß innehåll. Jag skall derföre söka wisa: hwad man wid Gamla-Testamentets läsning

egen-

egenteligen bör hålla sig till, om man riktigt will öfwertyga sig om wigten och wärdet af deß innehåll.

Då wi också med en hastig blick öfwerskåde Gamla-Testamentets Hel. Skrifter, finne wi, att deras innehåll till största delen består af Historier och berättelser, som omfatta en tiderymd af nära 4000 år. Deßa Skrifter äro, (såsom wi redan ofwanföre anmärkt) icke tillkomne på en gång, utan på åtskilliga tider, och i särskildte århundraden, samt slutligen sammanbragta i den Samling wi nu pläge kalla det Gamla-Testamentet, (eller den Gamla Religions-Författningen.) De deruti förekommande berättelser äro wäl icke alla af samma wigt för oß Christne, så magtpåliggande och lärorika de ock samtelige måga warit för Israeliterna; men en stor del af dem är också för oß, ja icke allenast för de Lärde, utan ock för Christne i gemen, ganska märkwärdig, ja alldeles oumbärlig för den, som will förwärfwa sig riktiga och pålitelig kunskaper uti Menskligheten och Religionens Historie.

I detta afseende stå Mosis Böcker fremst. De äro de allraäldsta ibland dem wi äge ifrån forntiden. Intet folk på jorden kan uppwisa någon enda Bok, som kommer upp emot deßa uti ålder, tillförlitlighet och wigtigt innehåll. Första Mose-Bok innehåller en skatt af dyrbara och märkwärdiga anteckningar rörande wårt slägtes ursprung, de första menniskjorna och deras afkomlingar, om deras lefnadssätt, om deras uppfinningar och öden, ja om deras swagheter och utswäfnin-

ningar. Hade Försynen icke bewarat åt oß deßa uråldriga Skrifter, så skulle wi med wißhet weta så godt som intet om det äldsta menniskjoslägtet; ty den som läst till och med de äldsta af Grekernas och Romarenas Skrifter, han wet bäst, huru orimligt, huru fabelaktigt allt är hwad de innehålla om werldens ursprung, om menniskjornas tillkomst, och om de äldsta Folkslagens Historie. Redan de första orden i Bibeln: I begynnelsen skapade Gud himmel och jord, innehålla en sanning, som i årtusenden war obekant för de fleste af jordens Folkslag. Detta gäller också om allt det öfriga, som förekommer i Mosis första Bok. Wi underrättas dymedelst, till exempel, derom, att Gud skapat de första menniskjorna, och att det i början warit endast ett par af dem; och denna uppgift förekommer oß med stål så trowärdig, att wi alldeles icke kunne twifla om sanningen deraf. Denna war också den tro Israeliterne alltid ansågo mest enlig med Förnuftet. Men de öfrige Folkslagen, för hwilka Mosis Skrifter woro obekante, föllo i uppgifterne om tingens ursprung på de orimligaste dikter. De trodde att menniskjorna i werldens begynnelse hade uppwuxit ur jorden; att många af dem hade beständigt qwarblifwit i det land, hwarest de först tillkommit, utan att utwandra till andra jordens trakter, och deßa gåfwo de ett särdeles namn, *) som anseddes med mycken aktning. Häraf uppstodo i de äldre tiderna de löjligaste twister öfwer den frågan: hwilka Folkslag

*) αὐτόχθονες, ursprungeliga Jorde-Söner, menniskor, som upprunnit ur jorden sjelf, och wuxit till såsom swampar.

slag borde anses för de äldsta? hwilka utaf dem hörde till klassen af ursprungliga Jorde-Söner, och hwilka icke? Hwarje hyfsadt Folk, hos hwilket Konster och Wetenskaper blomstrade, wille tillegna sig denna rang, och skröt utaf att Seder, Jordbruk, Religion, Lagar och borgerlig Ordning hos deß förfäder först tillkommit. Afwen det obetydliga de genom muntliga fornsagor hade sig bekant om den allmänna syndafloden, och andra af urwerldens händelser, war uppblandadt med de orimligaste fabler. Deremot äro alla berättelser af detta slag, dem wi läse i 1 Mose Bok, så förnuftenliga, så trowärdiga, att den opartiske läsaren ser sig likasom nödsakad att bekänna: ja, så måste det menskliga Slägtet hafwa tillkommit, så måste det af Försynens hand hafwa blifwit handledt och bildadt, om det skulle wara och blifwa hwad det småningom blifwit. I anseende härtill äro deßa anteckningar oumbärliga för Historieskrifwaren och Philosophen; och alla de, som af hat till de Gudomliga Uppenbarelserna, samt af förakt för det Judiska Folket, förkastat denna källa, hafwa fallit på dikter, som äro till sin grund lika så orimliga, som de gamla Romares och Grekers fabler.

Man läse nu widare i Mosis 1 Bok, man läse ock hans följande Böcker, och alla öfriga det Gamla-Testamentets Historiska Skrifter; Hwad är deruti det wigtigaste? Ett Folks Historie, hwilket med rätta förtjenar namn af det märkwärdigaste i werlden. I en liten wrå af jorden, (ty Palästina är ett helt litet land) bodde ett Folk, som för Konster och Wetenskaper wäl aldrig wann så mycket berröm, som andra samtida och namnkunniga Folk-

slag

slag förtjente, men som till sin första uppkomst, och sitt fortwarande intill wåra tider, under med och motgånger, med sina företräden och sina fel, är så ensamt i sitt slag, att intet annat dermed kan jämföras eller förliknas. En Bibelns föraktare må så mycket han will förneka de under, som, enligt de heliga Författarenas berättelser, tilldragit sig ibland Israels Folk; men utan den uppenbarafte orimlighet kan han icke neka, att det ju ännu gifwes ett Folk, sådant det uti Gamla-Testamentet beskrifwes, att det härstammar ifrån Abraham, att det genom Josephs bemedlande kommit till Egypten, och genom en Moses derifrån åter blifwit utfördt, att det länge wandrat omkring uti den Arabiska ödemarken, slutligen eröfrat Palästina, eller det så kallade Förlofwade Landet, derstädes bott en tid, derefter blifwit bortfördt i fångenskap, åter hemkommit, å nyo där bosatt sig, och efter många genomgångna öden till slut råkat i de omständigheter, hwaruti det i denna dag befinner sig. "Jag säger: ingen Bibelns föraktare kan utan en uppenbar oförskämdhet neka detta". Men är icke denna Historie i högsta måtto märkwärdig? Har wäl något annat af forntidens Folkslag, i den mening som Israeliterna, utgjort ett eget Folk? Har icke Försynen på ett utmärkt sätt förherrligat sig i detta Folk, så hwad straff som belöningar widkommer? Är det icke ett under för wåra ögon, att deßa Abrahams afkomlingar ännu i denna stund likasom utmärka sig sjelfwa ibland alla andra menniskjor, äro kringspridde bland alla Folkslag, och likwäl icke kunna förblandas med något af dem? Måste icke Försynen med dem hafwa sina egna synnerliga och troligen ännu okända affigter?

Då

Då nu detta Folks Historie är så särdeles märkwärdig, så förtjenar den ock wißerligen att läsas; och man skall äfwen läsa den med nytta och uppbyggelse, om man blott alltid uppmärksamt följer hufwudmålet, hwartill den hänför händelserna. Man måste nemligen taga i betänkande, att Guds affigt wid styrelsen af Israeliternas öden gick derpå ut, att bilda ett Folk, genom hwilket den enda sanna Gudens kännedom och dyrkan kunde bibehållas, och med tiden widare utspridas. Denna affigt wanns äfwen; ty det är en onekelig sanning, att all kännedom om den enda sanna Guden härstammar ifrån Abrahams efterkommande, hwilka utaf den Gudomliga Försynen blefwo utwalde och bestämde till att ej blott bibehålla, utan ock fortplanta första lärogrunderna af en sann Religion, till deß den med tiden kunde framgå såsom tillhörande menniskjoförnuftet i allmänhet. Han war Stamfadren till twenne de märkwärdigaste af Österlandens Folkslag: Hebreerna och Ismaeliterna, eller Araberna. Af begge deßa Folkslag wördas han än i denna dag såsom deras Religions första Stiftare. Ifrån honom härstammar också Christus, Stiftaren af den fullkomligaste och bästa Religion, hwilken i wärde wida öfwergår alla andra Religioner, som någonsin warit, eller ännu äro. Historien om Abrahams efterkommande, genom hwilka Gud utfört sin wälgörande plan, är följakteligen så märkwärdig, att man deruti nödwändigt måste finna ett rikt ämne till att beundra Guds magt, hans wishet och hans rättfärdighet.

Men då många händelser uti denna Historie förekomma, hwilka kunde wara wigtiga endast för

Israe-

Israeliterna; då deßa händelser blifwa oß meddelade på ett sätt, som är högst eget, och mycket afwikande ifrån wårt nuwarande tänkesätt, så förlorar en Christen, som endast söker sin uppbyggelse, intet derigenom, att han läser denna Religions-Historie i ett utdrag, eller under en framställning, som närmare öfwerensstämmer med wår tids tänke- och föreställningssätt. Wi hafwe också ingen brist på sådana Böcker, uti hwilka det wigtigaste af denna Historie är korteligen sammanfattadt. Men will man åter hellre läsa denna Historie i sjelfwa Bibeln, så bör man endast noga och beständigt hafwa den ofwanföre uppgifna synpunkten i sikte. Man kan i anseende dertill förbigå åtskilliga Böcker, eller enskilda delar deraf, till exempel tredje och fjerde Mose Bok, Josua 12—22. Slägt-registren uti de följande Böckerna, och mera dylikt. De lärde kunna begagna deßa delar af Bibeln till andra ändamål; men för en blott Christen, såsom sådan, är det nog, om han endast känner det hufwudsakliga deraf.

Nu komme wi till Gamla-Testamentets egenteliga Religionslåror. Utan twifwel är det sannt, att man stundom uti Gamla-Testamentet träffar framställningar om Gud, Hans egenskaper och dyrkan, som icke fullt öfwerensstämma med Christendomens renare begrepp, och ett mer odladt förnufts fordringar, t. e. när det Högsta Wåsendet tilläggas ögon, öron, händer, fötter, wrede, hämd, afwund, ånger, och andra dylika affekter.

Men detta upphör att förekomma oß anstötligt, när wi betänke för hwilka, och på hwilka tider de

Skrif-

Skrifter äro författade, deruti dylika framställningar förekomma. Uti werldens barndom, och med sinliga, okunniga och genom Konster och Wetenskaper ännu icke bildade menniskjor, kunde icke annorlunda än som med barn talas om Gud och Hans dyrkan; de hade icke warit wuxne en högre underwisning. Just det man will lägga Bibeln till last, är ett bewis på deß höga ålder, trowärdighet och wisa inrättning. När wi tage detta i öfwerwägande, kunne wi ej annat än beundra och beprisa Guds wishet och nedlåtenhet till att underwisa sitt Folk, i mon af deß småningom tilltagande fattnings förmåga, och ingalunda tillåta oß ett otidigt tadel, eller kanske åtlöje, såsom de göra, hwilka endast ytligt betrakta allting.

Häremot är det högst märkwärdigt, att den ende sanne Gudens, hela werldens Skapares, Uppehållares och Styresmans dyrkan öfweralt i deßa Skrifter med heligt alfware och eftertryck påyrkas. Enligt Historiens tydeliga intygan, gafs det utom Israeliterna intet enda Folk på jorden, som fordom kände och dyrkade den enda sanna Guden. Wißerligen omtalas några utmärkta stora män äfwen hos de hedniska Folkslagen, som inom sig ringa aktade den allmänt öfliga afguda tjensten, och det på tröst och hugswalelse så toma mångguderiet, samt sökte att bibringa sina åhörare riktigare begrep om en Gud, som skapat och styrde werlden. Men deras antal är så ringa, att de lätt kunna räknas. Och likwäl wågade icke en gång deßa offenteligen föredraga och lära allt hwad de i sitt hjerta härom tänkte, utan att derwid blottställa sig för den ögonskenligaste

gaste lifsfara. Då nu den hos alla, till och med hos de mest upplysta, Folkslag rådande offentliga Religionen war mångguderi och afgudatjenst, huru hafwa då Hebreernas Prophetter kommit sig dertill, att under all sin erfarenhet uti andra Wetenskaper, just uti Läran om Gud inhemta en insikt, som undföll de wisaste män bland werldens mest upplysta Nationer? till och med, att under hotelser af de hårdaste straff, förbjuda sitt Folk all dyrkan af fremmande Gudar, dertill det wiste lika så stark böjelse, som någonsin deß grannar? och att deßa straff werkeligen inträffade, så ofta samma Folk förglömde den enda sanna Guden? Hwarifrån kom denna wärma och styrka, med hwilken de talade om Gud, alla Gudars Gud, alla Herrars Herre, Hans höga egenskaper, Hans Försyn och herrliga Werk? Man läse blott Psalmerna, man läse de yppertiga målningarna af Guds Majestät och Werk uti Hjobs-Bok; man läse Esaias och andra Prophetter; den som studerat de gamlas arbeten, och kan döma om sådana saker, han måste bekänna, att Hebreernas heliga Sånger, hwaruti de upphöjde den sanna Gudens lof, icke allenast kunna ställas i bredd med de Grekiska och Rometska Skaldernas största Mästerstycken, utan ock äro i anseende till sitt innehåll att dem wida föredragas.

Likaså är också den i Gamla-Testamentet förekommande Sedoläran wißerligen icke så fullkomlig, som den wi hafwe af Jesus och Hans Apostlar: den har dock med allt detta sina stora förtjenster, och är brukbar och nyttig äfwen för oß Christna. För att öfwertyga sig här om, behöfwer man blott läsa

Salomos Sedespråk, som äro så förträffeliga, så sinrika, så fruktbara, att många kännare hafwa yttrat: "Denna Samling af Ordspråk måtte härstamma ifrån flere än en Författare, emedan det är omöjligt, att en enda man, om han ock warit aldrig så skarpsinnig, kunnat författa ett sådant werk". Emellertid bör man aldrig förgåta, hwad jag redan ofwanföre erinrat, att nemligen den i Gamla-Testamentet framställda Sedoläran icke är på långt när så fullkomlig, som den wi i Nya-Testamentet hafwe af Jesus och Hans Apostlar. Så träffe wi, till exempel, stundom uti Psalmerna hårda förbannelser emot Guds och Hans Folks fiender. Detta är wißerligen icke enligt med Christendomens anda; ty efter deß föreskrift böre wi önska godt äfwen åt wåra argaste fiender, bedja icke emot utan för dem. Men man måste taga i betänkande, att Dawids fiender woro tillika Guds och Hans Folks fiender, den sanna Religionens föraktare, rebeller och det allmänna lugnets förstörare; att alla ord uti det Poetiska-Språket icke få tagas efter bokstafwen; att Dawid och de öfrige Författarena till Psalmerna lefde på sådana tider, då det, i anseende till beskaffenheten af deras tidehwarf, oaktadt all deras öfriga rättskaffenhet, ännu icke war dem möjligt att höja sig till deßa ädlare grundsatser, dem Christendomen ingifwer och anbefaller, och att icke alla de känslor och tänkesätt, som de yttra i sina Sånger, hwarken kunna eller böra tjena oß till efterföljd. Den irrmening, som skulle äfwen wi Christne böra så känna och tänka, som deßa Israelitiska Skalder, har gifwit anledning till mycket mißförstånd. I synnerhet kan man härifrån hänleda det mißbruk man tillåtit sig

med

med de så kallade Botpsalmerna. Deßa Psalmer blifwa af många ansedde såsom mönster för bönen, åfwen wid de Christnas syndabekännelser; men om man företager sig att närmare tänka öfwer deßa Psalmers innehåll, så blifwer det lätt att inse, att alla menniskjor icke kunna äga samma känslor, som uti dem yttras, emedan de omständigheter, i hwilka de befinna sig, ej hafwa likhet med dem, hwaruti Dawid befann sig, då han författade deßa Psalmer. Så synes t. ex. den sjette Psalmen wara författad på den tiden, då Dawid måste wara på flykten för sin Son Absalon. Sannolikt hade han af sorg och bekymmer blifwit sjuk, och hade således att kämpa med swåra och smärtande plågor till sina yttre förhållanden med bittra fiender, och till sitt inre med oro och sorger. Hans widriga öde ledde hans tankar på begångna öfwerträdelser. Sjuk, afmattad och bekymrad bad han om sina synders förlåtelse, samt om styrka och hugswalelse till både kropp och själ. När nu menniskjor, som befinna sig uti goda, eller åtminstone drägliga omständigheter, så bedja: "Hela mig Herre, ty min själ är swårligen förskräkt; jag är så trött af suckande, jag gör min säng flytande hela nakten, och wåter mitt läger med mina tårar; mitt ansigte är förfallet af sorg, och är gammalt wordet, ty jag warder trängd på alla sidor"; när både gamla och unga så bedja, kan det wäl wara en lämpelig bön? kunna de med skäl göra Dawids känslor och deraf härrörande böner till sina? Den 51:sta Psalmen författade Dawid den tiden hogkomsten af de brått han begått mot Uria, som häftigast ansatte hans hjerta. Pro-

phe-

pheten Nathan hade tillika gifwit honom tillkänna, att den son honom till följe deraf gifwen war, icke skulle blifwa wid lif. Bekymrad låg han på bara marken nätterna öfwer, och wille ej heller om dagen njuta någon spis. Historien härom står att läsas i 2 Samuels Boks, 11 och 12 Capp. I detta tillstånd, som warade omkring sju dagars tid, författade han denna Sång. Kan då en menniskja, som ej begått dylika brott, täras af samma känsler, som wid nämnde tillfälle ansatte Dawid? Detta borde man likwist öfwerwäga wid läsningen af denna och dylika Psalmer. Man kan wißerligen läsa dem med nytta, och derunder wäckas till flera goda tankar; men de skicka sig ej wäl till botformulärer för alla menniskjor, och böra derföre i slikt afseende med urskillning nyttjas.

Jag återgår ännu till de Lagar och Författningar, som angå Israeliternas offentliga Gudstjenst och Statsförfattning. De hafwa wäl icke för oß Christne mer någon förbindande kraft; de tillhörde detta Folk allena, och detta Land, som gafs dem till egendom, och derföre kunna de flesta af deßa Lagar ej mera i wåra tider iakttagas en gång af Judarna sjelfwa. Wi skulle således förfela ändamålet, om wi för någon wår uppbyggelse wille göra oß bekanta med deßa föreskrifter. Men de gifwa dock den lärda Bibelforskaren ett rikt ämne till betraktelser. Någon kännedom utaf dem är också i det afseende nödig för Christna i allmänhet, att många ställen uti Nya-Testamentet icke wäl kunna förstås dem förutan. Men öfwer hufwud måste man betänka, att den utwertes Gudstjensten, som war

Israe-

Israelitiska Folket föreskrefwen, fullkomligen öfwerensstämde med deß fattningsförmåga och behof, och att de fleste af deßa Förordningar, som förekomma oß så hårda, hade för syftemål att bibehålla detta Folk åtskildt ifrån andra Folkslag, på det att detsamma icke skulle blifwa af dem förfördt till afguderi, hwartill det, såsom bekant är ur deß Historie, war så högeligen benäget. Derföre liknar Paulus (Gal. 3: 19. och Kap. 4: 1. följ.) Israeliterna wid omyndiga barn, som behöfde en stång eftersyn och uppfostran, och hwilka man kunde bibringa endast de första grundbegreppen af en fullkomligare Religion, emedan de ännu icke kunde omfatta en fullständig underwisning deri; hwaremot han liknar de Christna wid fullmyndiga Guds barn, hwilka icke mer tarfwa behandlas såsom trälar, emedan de äro så wida komne, att de af egen insikt och öfwertygelse, samt friwilligt och utan twång, förstå att wörda Gud såsom deras Fader, samt att handla dygdigt och rätt.

Sluteligen förekomma också uti Gamla-Testamentet Spådomar, eller Förutsägelser om tillkommande händelser och förändringar. Det är derföre nödigt att anmärka hwad man, äfwen wid läsningen af deßa delar utaf Bibeln, har att iakttaga. Men härwid måste framför allt erinras, att man under namnet Prophet icke bör föreställa sig en person, hwars hufwudsakliga yrke är att förutsäga tillkommande ting. Med Prophet förstod man i allmänhet en särskild Lärare, ett befullmägtigadt Guds Sändebud, som, utrustadt med en öfwerträffande wisbet och kraft, underwisar, förmanar, warnar och bestraffar, samt derunder tillika kungör för Folken de-

ras tillkommande öden. Förutsägandet af tillkommande händelser war således blott en del af Prophete-embetet. Men hwad de uti Gamla-Testamentet förekommande Prophetior eller Spådomar beträffar, så är just icke allt, hwad man stundom såsom sådant ansett, werkelig Prophetia. Många Bibeltolkare, utan tillräklig bekantskap med gamla werldens språk och tänkesätt, hafwa i Gamla-Testamentet funnit Prophetior om Christus, och förebilder af Honom, flere än wederbordt; och derigenom hafwa de ofelbart mera skadat än gagnat Religionens sak, och gifwit den Gudomliga Uppenbarelsens fiender anledning, att neka och förkasta alla Prophetior i gemen. Afwen har man stundom mißtagit sig deruti, att man ansett alla ställen i Gamla-Testamentet, utaf hwilka Nya-Testamentets Författare göra tillämpning på Christus, för egenteliga Prophetior, då det likwist är obestrideligt, att många slika ställen alldeles icke uti sådan affikt blifwit i Nya-Testamentet anförda, utan endast till upplysande af saken, hwarom fråga förewar, och af den orsak, att Ewangelisterne och Apostlarne woro så bekante med, samt så bewandrade uti Gamla-Testamentet, att de ganska ofta uttryckte sina egna tankar med ord och talesätt lånta ur Gamla-Förbundets Skrifter. Antalet af de egentliga Prophetiorna i Gamla-Testamentet är wäl således icke så stort, som mången förmenat; men på andra sidan är det åter en uppenbar willfarelse, att icke erkänna några werkeliga Prophetior i hela Gamla-Testamentet. Oberäknade de ställen, på hwilka den då wäntade och kommande Meßiä öden med de lifligaste färgor finnas tecknade, är blott det märkwärdigt nog, att Esaias och andra Propheter, icke med twe-

ty-

tydiga ord, icke såsom de blott hade önskat och gißat det, utan alldeles bestämdt, och med största tillförlitlighet förutsade, att den enda sanna Gudens bekännelse och dyrkan skulle uti kommande tider utspridas till alla Folkslag, och Jehovah, som då för tiden dyrkades endast af Israeliterna, skulle tillbedjas på alla werldens trakter. Att denna Prophetia skulle gå i fullbordan, war då för tiden ganska osannolikt; snarare kunde man förmoda, att Judarne skulle utaf de Folkslag, hwilkas herrawälde de woro underkastade, blifwa twungne att öfwergifwa den Religion de dertills bekänt sig till, och antaga sina besegrares Gudalära. Likwäl gick allt i fullbordan hwad Propheterna i detta afseende hade förutsagt; ty den sanna Gudens bekännelse, hwar heldst i de aflägsnaste werldsdelar den än må anträffas, leder ursprungligen sin härkomst ifrån Judarna och de Christna. Detta kan ur Historien owedersägeligen bestyrkas. Är icke detta ett uppenbart bewis derpå, att deßa Propheter woro omedelbarligen upplyste utaf Guds Anda? Det skulle föra mig för långt, om jag wille tala äfwen om de Prophetior, som hafwa afseende på hela Folkslags, och sjelfwa den Judiska Nationens öden, och hwilka, enligt Historiens intygan, på det nogaste blifwit uppfyllda. Många af deßa Prophetior äro wißerligen mindre tydliga, i synnerhet de, som angå utländska Folkslags tillkommande förändringar och öden, och man kan icke bestämma hwarken sätt eller tid till deras fullbordan; men detta härrör deraf, att deßa Folkslags Historie icke är oß tillräckeligen bekant. Man kan således helt och hållet åsidosätta deßa Prophetior. Åtminstone bidrager läsningen utaf dem föga till wår uppbyggelse.

gelse. På sina ställen finne wi åfwen hos Prophe-teterna gärningar och företag omtalade, som, enligt wåra nuwarande seder och begrepp, förekomma oß widunderliga. Men man skall icke finna dem anstötliga, om man blott betänker, att det på de tider, och i de länder, hwarest Prophetern lefde, war wanligt, att wid wigtigare tillfällen uttrycka mycket genom ålbörder, samt att underwisa genom wißa förebildande handlingar, såsom när t. ex Jeremias måste bånga ett ok om sin hals, och skicka ett dylikt till nästgränsande Folkslag; (Jer. 27: 1. följ,) åfwensom när Propheten Ezekiel ålades flere andra beswärliga förrättningar, som skulle förebilda de plågor och olyckshändelser, som förestodo Israeliterna. (Ezek. 4: 1.) Härwid hafwa Bibeltolkare ej sällan, genom mindre noggranna förklaringar, ökat swårigheten wid påfinnandet af rätta meningen, såsom det med många exempel bewisas kunde. Många ställen hafwa ock af blott owilja mot Uppenbarelsen blifwit af deß fiender förlöjligade. Så har t. ex. en bekant Bibel-bespottare förklarat Judarna för Cannibaler, för det Propheten Ezekiel inbjudit Israeliterna till att spisa sina fienders, Gogs och Magogs, lik. Ezek. 39: 17—19. Men man behöfwer endast läsa sjelfwa stället, och man skall finna, att det icke angår Judarna, utan rof-fåglar och wilda djur. Af deßa få exempel kan man inse, att det fordras många kunskaper för att rätt förstå de Prophetiska Skrifterna. Men den olärde behöfwer ej lägga det på hjertat, att han icke förstår ett och annat, ty det är tillräckligt, om han allenast noga uppfattar de lärdomar och sanningar, som kunna göra honom till en förståndig, inom sig lugn och rättskaffens menniskja,

samt

samt gör af deßa ett sorgfälligt och nyttigt bruk. Emellertid skall hwarje sanningsälskande Christen lätt kunna öfwertyga sig af hwad som nu sagdt är, att Gamla-Testamentets Skrifter, om de blifwa med urwal lästa, riktigt förstådda, och behörigen anwända, bafwa ett stort wärde, samt att de, i anseende till förträffligheten af sitt hufwud-innehåll, äro ganska nyttiga och upbyggeliga äfwen för Christna läsare.

Hwarje kunnigare Christen känner redan ifrån skol-åren skilnaden emellan de så kallade Canonisk a och Apocryphisk a Böckerna. Jag anser det derföre för mindre nödigt, att uti denna lilla Skrift upprepa, hwad med skäl kan förmodas wara äfwen deßutom bekant.

Tredje Afdelningen.

Reglor för Nya-Testamentets läsning.

Så wördnadswärda ock Gamla-Testamentets Skrifter än måste anses af oß, och så lärorikt deras innehåll för oß än wara månde, så finnes likwäl, såsom wi redan ofwanföre anmärkt, ännu icke uti dem den fullständiga Religions underwisning, hwilken Gud wille meddela menniskjoslägtet. De woro nemligen närmast och egenteligen bestämde för Israeliterna, dem Paulus (Gal. 4: 1. följ.) liknar wid barn, dem man kan bibringa endast de första grundbegreppen, och hwilka deßutom måste hållas under

en

en hårdare aga, serdeles genom den swåra Ceremonial-Lagen, på det de icke skulle falla på afguderiets utswåfningar; då wi Christne deremot äre att betraktas såsom fullmyndige, hwilka ingen tuktomåstare widare behöfwe, och som således kunne begagna en ädel frihet. Petrus liknar det Prophetiska-Ordet wid ett ljus, som lyser i ett mörkt rum, d. å. wid en swag nattlig lampa, hwars matta sken fördunklas af den uppgående solen. (2 Petr. 1: 19.) Jesus Christus, Guds Son, är nemligen den Himmelska Läraren, hwilken wida öfwerträffat alla det Gamla Testamentets Propheter, ja Moses sjelf, den största ibland dem, samt har på det fullkomligaste uppenbarat för oß Guds wilja och råd om wår salighet. Af Hans fullhet, heter det Joh. 1: 16. följ. (d. å. från den rika skatt af kunskaper, den wi hafwe att tacka Honom före,) hafwe wi alle fått nåd för nåd. (godt uppå godt.) Genom Mosen är Lagen gifwen, men Nåd och Sanning är kommen genom Jesum Christum. Ingen hafwer någon tid sett Gud; (eller fullkomligen känt honom,) ende Sonen, som är i Fadrens sköte, (Guds högsta och förtroliga älskling) Han hafwer det kungjort. (tydeligen underrättat oß om hwad wi till wår salighet behöfde weta.) Uti Honom (och i Hans Lära) ligga alla wisdoms och förstånds håfwor fördolda; (af Honom allena kunne wi således lära den sanna wisheten, som kan göra oß dygdiga, nöjda och saliga.) Kol. 2: 3. och genom Hans Ewangelium är den hemlighet uppenbarad, then af ewig tid hårtill hafwer förtegad warit. Rom. 16: 25.

Den-

Denna Himmelska Läras wåsendteliga innehåll finne wi i den Samling af Skrifter, som kallas Nya-Testamentet, (den nya Religions-Författningen,) i motsats mot den gamla Mosaiska. Deßa Skrifter måste wi således framför allt läsa, om wi wilje erfara och weta hwad Jesus och Hans Apostlar hafwa lärt. Men det är icke blott egenteliga lärdomar denna Samling innehåller, utan ock andra underrättelser, som måste läsas med urwal, om man igenom deras läsning will blifwa wis till salighet. Jag will derföre söka uppge, hwarpå wi under läsningen af Nya-Testamentet isynnerhet böre rikta wår uppmärksamhet, om wi wilje hemta en sann nytta deraf.

En stor del af Nya-Testamentet består af berättelser och Historier, som stå i en nära förbindelse med sjelfwa Religions-Läran. Anteckningarna öfwer Jesu, wår Religions höga Stiftares, lefwerne, förrättningar och öden, äro för oß de wigtigaste. Det har i alla tider funnits stora män, som utmärkt sig ibland sina samtida genom förstånd, klokhet, dygd, rättskaffenhet och berömliga gärningar; men ibland alla deßa forntidens wise finnes ingen enda, som kunde jämnföras med Jesus. Detta måste hwar och en tillstå, som med opartiskhet och eftertanka läser Hans Historie, sådan wi finne den antecknad af Ewangelisterna, serdeles om han ej redan, innan han begynte läsningen, war intagen af fördom deremot. Denna Historie öfwer Jesu lefwerne, werk och öden, är så trowärdig, som en Historie det någonsin wara kan; ty att uti Judiska landet lefwat en Jesus af Nazareth; att han af Folket blifwit

hål-

hållen för en stor undergörare, och stiftat en ny Religion; att han efter många förföljelser, dem han måste utbärda af sina fiender, blifwit korsfäst och dödad såsom en mißdådare; och att Hans Lära det oaktadt tidigt utbredt sig icke blott i Judiska landet, utan också i de flesta delar af det Romerska Riket, och ännu i dag bekännes af millioner menniskjor å alla trakter af jordklotet: detta allt kan icke mer bestridas af sjelfwa den ifrigaste Christendomens fiende och bespottare; ty sannfärdigheten deraf grundar sig icke allenast på Ewangelisternas och Apostlarnas intyganden, utan också på alla samtida Författares, också då de blott i förbigående omnämnt de Christna och Christendomens Stiftare, samt, hwad wår närwarande tid beträffar, på hwad wi sjelfwe än se och erfare. Hwad Ewangelisterna widare berätta oß om owanliga händelser wid Hans födelse, och om de underwerk Han sjelf förrättat, det anses wäl af mången otroligt, men utan all grund. De flesta swårigheter har man welat finna uti Matthäi och Lucä berättelser om de underbara händelserna wid Jesu födelse. Men om man betänker, till hwilket högt och utomordentligen wigtigt wärf Jesus war bestämd, så bör man wißerligen icke sätta deßa berättelsers trowärdighet i fråga, ehuru wi åfwen deßutom skulle hafwa anledning nog, att erkänna Jesus för Guds Son, hwilken Han sjelf har förklarat sig wara, åfwensom Hans Lära ej skulle något förlora utaf sitt höga wärde, om wi också wore okunnige om de omständigheter, som inträffade wid Hans födelse och första inträde i werlden. Det hufwudsakligaste af allt är, att wi lära känna honom såsom wår Återlösare och Medlare, såsom wår Lärare, såsom wår

Före-

Förebild i sedlighet och dygd, ja, såsom wår säkraste Ledare till saligheten, och att wi läre oß weta och förstå hwad Han i deßa afseenden är och bör wara för oß. Härpå böre wi förnämligast gifwa akt under läsningen af den Ewangelska Historien; hwad Ewangelisterna berätta oß härom, är så trowärdigt, som någonsin någon Historie i werlden kan wara. Alldrig skall man kunna bewisa, eller ens göra det sannolikt, att de hade warit i stånd att uppdikta en sådan Historie, en sådan sinnes-författning och sådana tal de lägga i munnen på Jesus, ty dertill hade fordrats en helt utomordentlig tanke- och uppfinningsgåfwa, som alldeles icke wor att förwänta utaf män utan lärdom och wetenskaplig uppfostran. Hade de sjelfwe uppdiktat den Historie de förtälja, eller hade de welat uppblanda den med osanningar, så hade de wäl bordt hafwa någon skälig orsak dertill. Men hwilken och hurudan skulle då den hafwa warit? Sådan kan alldeles ingen uppgifwas. Ernående af egen åra kunde de wist icke dermed åsyfta; ty uti sina Skrifter tillstå de sina egna fel, sin trögbet att fatta och lära Jesu bud, sina swagheter och mißtag, och det med en öppenhjertighet, som tillhör ärligheten sjelf. Lika litet kunde det wara deras affikt, att upphöja sin Herre och Mästare utöfwer Hans werkeliga förtjenst; ty de berätta utan allt prål, utan all sökt wältalighet, händelser, dem de med egna ögon hade sett, och som ännu woro i friskt minne hos de fleste af deras samtida. De omtala Jesu mäst utomordentliga handlingar, utan alla loftal deröfwer, på sitt hjerteliga och uppriktiga språk, och i samma enkla ton, hwaruti man eljest talar om hwardags händelser. Många utaf deßa berättelser öfwerens-

stäm-

stämde alldeles icke med deras landsmåns begrepp och förmodan, ja, ej en gång med deras egna förhoppningar. Det oaktadt framburo de dem dock frimodigt, utan allt hopp om timmelig belöning, ja under idkeliga försmådelser, förföljelser och uppenbara lifsfaror, endast för det deras kall ålade dem det såsom en skyldighet. Äro således Ewangelisternas berättelser om Jesu lefnad, förrättningar och öden af obestridelig trowärdighet, det de wißerligen äro, så har han uti själsstorhet oändeligen wida öfwerträffat alla menniskjor som någonsin warit till. Redan derföre skulle Han förtjena wår högsta dyrkan, att Han utkastade en plan till hela menniskjoslägtets bästa och försoning med Gud, det ingen dödlig före honom hade försökt, och alldrig warit i stånd att försöka; derwid åfwen den omständigheten är att beundra, att Han, under tusende beswärligheter, förföljelser och lidanden, med orubbelig ståndaktighet utförde denna wälgörande plan, och med outsägeligt ädelmod uppoffrade sitt lif för den samma, hwarigenom han blef hela menniskoslägtets, och således åfwen wår, Försonare och högsta Wälgörare. Om Han ock inga underwerk hade förrättat, dem han dock wißerligen gjorde, så skulle Han redan för sina wälgörande företag, så i sitt Läro- som Medlare-Embete, åfwensom för sina höga dygder och egenskaper, förtjena wår djupaste wördnad och beundran, och Hans wackra intagande efterdömen borde oemotståndeligen förmå oß till efterföljd. Uppå alla deßa omständigheter böre wi gifwa noga akt wid läsningen af Ewangelisterna, och derwid i synnerhet fästa wåra forskningar, om wi wilje läfwa oß en sann fördel af dem.

Men

Men utom allt detta, finne wi ännu hos Ewangelisterna en mångd berättelser, som kunna tjena oß till utwidgande af wår menniskjo-kännedom, till warning och till uppmuntran. Hwad Författarena af denna Historie berätta oß om de på den tiden Styrandes och Mägtiges tänkesätt, om det Judiska Presterskapets hyckleri och ondskefulla tillställningar, om deras Lärdas wränga grundsatser, om sjelfwa Jesu Lärjungars fel och swagheter, äfwensom om Folkets tänkesätt i gemen, allt detta är oändeligen lärorikt, gifwer oß en otwungen anledning till betraktelser öfwer oß sjelfwa, öfwer wåra tiders seder, och öfwer Försynens wägar wid styrelsen af menniskoslägtets öden, samt bereder oß således ny tillwäxt i wishet och erfarenhet. Med skäl säger derföre en aktningswärd Författare: *) "Jesu läror och öden äro högst wigtiga, ja ända till den grad, att en menniskja, som ej skulle warit i tillfälle att lära känna någon annan Historisk Bok än Nya-Testamentet, kunde för sin del wara fullt nöjd med denna Historie, om werldens återlösniug, och deruti alltid finna ämnen nog att tillwexa uti kännedomen af sig sjelf, af menniskjan och deß Skapare".

Härtill må man än fluteligen foga Historien om Christendomens grundläggning och första utbredande, hwilken innehålles uti Apostlagärningarna. Huru märkwärdiga äro icke alla omständigheter, som oß derom berättas! När wi där läse uti hwilken fara

*) Se Toblers Gedanken und Antworten, zur Ehre Jesu Christi und seines Reichs. sid. 137 f.

fara Apostlarne och Jesu första bekännare befunno sig, att genast i Christendomens början helt och hållet blifwa förtryckte af Judiska Regeringen och Presterskapet; huru mägtigt de likwäl af Försynen blefwo uppehållne och beskyddade, under deras motståndares häftigaste förföljelser, huru underbart händelserna måste foga sig så, att just deßa förföljelser bidrogo till Christendomens widare utbredande; hurn denna Religion, utan menskligt beskydd eller understöd, blott genom sin egen förträffelighet och inre kraft, tidehwarfwen igenom bibehållit sig, och funnit wäg till allas hjertan; när wi öfwerwäge deßa och andra dylika omständigheter, finne wi mångfalldiga anledningar, att beundra Guds wishet och kärlekskrika omwårdnad för Jesu Kyrkas bestånd. Wi kunne ock af denna Historie, utan widare djupsinniga och lärda bewis, komma till öfwertygelse derom, att Jesu Religion är sann och Gudomlig, samt deß grundläggning och utbredande ett Guds werk.

Men egenteligen är det wid sjelfwa Religionslärorna, samt de sedebud wi jemte dem finne i Nya-Testamentet, som wi företrädeswis böre fästa wår uppmärksamhet, om wi wilje fullkomligen öfwertyga oß om wärdet och förträffeligheten af deß innehåll. Wi hafwe redan ofwanföre anmärkt, att afguderiet och den dermed förenade wederstyggeliga widskeppelsen före Christi tid, utgjorde Folkslagens herrskande Religion; att Israeliterne wäl hade undfått en bättre underwisning om Gud och Hans dyrkan, men att också deras Religions-kunskap war ganska inskränkt, af orsak, att de ännu ej wäro en högre upplysning wuxne. Man läse alla hedniska Philosoppers, Historie-

storie-skrifwares, Auctorers och Poeters Skrifter: öfwerallt skall man finna, att tron på flere Gudar, af åtskillig rang och magt, war den herrskande, den man icke, utan uppenbar lifsfara, wågade antasta elbestrida. Israeliterne erkände wäl werldens Skapare, Uppehållare och Styresman för den enda sanna Guden, eller borde åtminstone, enligt deras både Religions- och Stats-Författning, erkänna honom derföre; men de trodde, att denna Gud war endast deras Gud, att endast de hade att hoppas Hans Kärlek, Skygd och Wälsignelse; alla andra Folkslag woro efter deras tanka uteslutna ifrån Hans försorg, och öfwerlämnade åt sitt eget öde. Deras begrepp om Guds egenskaper, om rätta sättet att dyrka honom, om odödlighet och ewig wedergällning efter detta lifwet woro än ganska ofullkomliga, mörka och bristfälliga. Derom förwißas wi dels af deras Heliga Skrifter, dels ur andra om dem antecknade efterrättelser.

Deßa brister blefwo omsider afhulpne genom Jesus; och det är utur Nya-Testamentets Skrifter, hwarest hufwudsumman af Hans Religion förekommer, som wi öfwertygas om klarheten af det ljus Han spridde öfwer läran om Gud, Hans dyrkan och wår bestämmelse. Detta will jag bestyrka endast genom några få bewis: Enligt Jesu Lära är Gud en Fader och Wälgörare, icke allenast mot Abrahams efterkommande, utan mot alla Folkslag, och will göra dem alla lyckliga, samt föra dem till saligbet, blott de sjelfwe wilja öfwerlämna sig till Hans ledande, eller, såsom Paulus yttrar sig: Han är allas, icke blott Judarnas, utan ock Hedningar-

nas Gud. Att rätteligen och på ett sätt, som kan förtjena Hans bifall, dyrka honom, sker ej genom offer och utwertes plägseder, utan genom en sinnesförfattning och tänkesätt, som äro öfwerensstämmande med en rättskaffens kännedom af Honom och Hans höga Fullkomligheter. Gud är en Ande, och the Honom tillbedja, skola tillbedja Honom i Andanom och Sanningen. Joh. 4: 24. Han har bestämt oß menniskjor icke blott till detta jordiska och förgängliga, utan till ett ewigt lif, och Han har igenom sin Son förlånat oß de werksammaste medel, att förbereda oß till denna högre bestämmelse. Rikedom, timmelig ära och jordiska nöjen äro icke de förmoner, hwarmed Han belönar sina trogna tillbedjare; utan han har ämnat dem sanna, fullkomliga, och ädla fördelar, i en annan bättre werld. Deßa ewiga förmoner och saligheter will Han skänka alla dem, som tro på Hans Son, och bewisa sin Tro genom rättskaffens handlingar och tänkesätt. Mot syndare är Han gränslöst god, och ständigt böjd att förlåta dem deras öfwerträdelser, för Jesu skull; dock ej annorlunda, än under den owilkorligaste förbindelse att bättra sig. Om de uppriktigt och med alfware sträfwa efter att uppfylla detta willkor, samt troget fullgöra hwad de i mon af sina krafter och omständigheter äro i stånd att åstadkomma, så kunna de med wißhet wara försäkrade om Hans nådiga wälbehag, och den herrligaste wedergällning i ewigheten. De lidanden de än här i werlden hafwa att utstå, äro för dem inga egenteliga straff, utan pröfningar, eller en huld aga, och således sanna, werkeliga wälgärningar, hwarigenom de göras stickeliga och beqwäma till en högre fullkomlighet.

lighet. Deßa, och andra dermed förbundna läror, äro så enliga med förnuftet, så höga, så trösterika och wigtiga, att de med skäl förtiena hela människoslägtets uppmärksamhet. En sådan wishet, en sådan anwisning till lycksalighet, finner man icke i alla de gamla Philosophernas Skrifter tillsammanstagna; och alla sednare tiders Lärare, som förkunnat något förnuftigt och rätt om Gud och Hans dyrkan, hafwa begagnat förnämligast denna källa.

Och huru ädla, huru förträffeliga äro icke de dygdereglor, som förekomma i Nya-Testamentet! Wäl är det sant, det wi således hwarken kunne eller wilje bestrida, det ju också några tänkare eller lärde för Christi tid både talt och skrifwit åtskilligt godt, ja förträffeligt, öfwer menniskjans plikter. Men så sköna och riktiga de flesta af deras grundsatser och lefnadsreglor än woro, så fattades dem likwäl en tillräckelig kännedom af medlen, hwarigenom menniskan kunde sättas i stånd, att besegra alla hinder för sin bättring, och werkeligen uppfylla de plikter hon wet sig åligga. Och detta war ostridigt en hufwudsakelig brist i deras Moral; ty dageliga erfarenheten bestyrker hwad Paulus Rom. 7. anmärker, att blotta lagar, blotta påbud och förbud, icke förbättra menniskan, utan att hon fastmer, till följe af den hos henne herrskande sinnligheten, blifwer så mycket benägnare att utöfwa det förbudna, om hon ej genom starka bewekelse-grunder blifwer satt i stånd, att besegra sina onda lustar och begär. Sådana skäl och grunder saknas aldeles uti alla f.rna Philosophers Skrifter. Man kan wäl af dem lära hwad man bör göra och låta, samt hwarföre man skall göra ett,

och

och underlåta ett annat; men, huru man skall erhålla krafter dertill, och hwilka medel man i sådant fall har att anwända, det wißte de icke; det lär oß endast den Christna Religionen. Man läse i denna affikt Jesu förträffeliga Bergspredikan och Hans Liknelser; man läse de hjerteliga anmaningar till dygd, som förekomma i Pauli, Petri och Johannis Bref, samt i hela Jacobi Sände-bref; man läse dem med eftertanka, sjelfpröfning, och ett redligt förnyande af sina goda föresatser; och man skall helt wist känna sig stärkt uti sitt bemödande, att kämpa emot sina begär, emotstå frestelserna, undfly lasten, och med allt alfware beflita sig om den sanna dygden. Deßa delar af Nya-Testamentet äro isynnerhet lämpeliga, att till oftare läsning begagnas, emedan de icke allenast äro lätta att förstå, utan ock innehålla de föreskrifter, utan hwilkas iakttagande wi ej förtjente namn af Christna.

Sluteligen finnas också Prophetior i Nya-Testamentet. De äro wäl få; några smärigheter uppstå wäl också wid deras uttolkning, och många utaf dem kunna icke, utan särskild handledning, fattas och förstås af hwarje, serdeles enfaldigare, läsare. Men den som har tid och förmåga, att antingen med tillhjelp af egen eftertanka, eller genom anwändande af goda hjelpemedel och Förklaringar, utforska deras sanna mening, han skall wißt finna dem märkwärdiga, samt blifwa befästad i sin Tro på Jesum, serdeles om han jämför dem med följderna, och de werkningar de förmå åstadkomma. Hit höra t. ex. liknelserna i Matth. 31: 31. följ, hwarest Jesus liknar Himmelriket, eller såsom wi pläge uttrycka oß, sin

Kyr-

Kyrka, wid ett senapskorn, hwilket är minst af alla frön, men när det gått upp, frambringar det en ibland de största wexter i sitt slag, och blifwer ett träd, så att foglarna under Himmelen komma och göra sig nästen under deß qwistar; wid en surdeg, som på en kortt tid genomsyrer hela degen, för att dermed beteckna, att Hans Religion i början skulle finna få bekännare, men med tiden och efter hand utbreda sig öfwer hela werlden. Hit höra de kraft-uttryck, deruti Han, med hela tillförsikten af en man, som är wiß om sin sak, försäkrar, att denna werldens Furste skulle snart falla, att den Judiska och Hedniska wantron skulle genom Hans Religion få en wäldsam anstöt, och deß herrawälde öfwer menniskorna upphöra; Jerusalem skulle blifwa förstördt, och hela den Judiska Statsförfattningen toga ett förskräckeligt slut; hwarefter Hans Ewangelium skulle blifwa förkunnadt öfwer hela werlden. Hit hör ock hela Johannis Uppenbarelse, en Bok, som icke kan öfwer allt förstås af alla läsare, och hwars höga mening endast den förmår fatta, som är kännare af det Prophetiska Språket; en Bok, hwaruti swårmare, och uttolkare utan urskillning, just derföre funnit så mycket besynnerligt och underbart, att de hållit sig endast till bokstafwen, och icke förstått bringa de djerfwa Österländska bilderna, hwarmed hela Boken är uppfylld, till sin enkla och werkeliga mening. Deraf har det ock kommit, att flere Lärde nekat den sin aktning, sitt bifall, och afrådt ifrån deß läsning. Det är dock genom erfarna Uttolkares flit nästan bragdt till wißhet, att denna Uppenbarelse-Bok, som wanligen tillskrifwes Apostelen Johannes, ingenting annat innehåller, än en widare utweckling och figurlig fram-

framställning af samma Jesu Prophetior wi otwanföre omtalt, att nemligen Christendomen skulle erhålla seger så wäl öfwer den Judiska Läran, som öfwer Hedendomen, samt härligt triumphera öfwer alla hinder, som af sanningens och det godas fiender skulle läggas i wägen för deß utbredande. Efter denna förklaring, blifwa de få där ännu återstående mörka ställen af mindre betydenhet. Hufwud-innehållet är förträffeligt, och öfwerensstämmer fullkomligen med Apostlarnas öfriga yttranden.

På den tiden, då deßa Prophetior förkunnades, war det dock föga sannolikt i werldens ögon, att de någonsin skulle gå i fullbordan; ty hwem hade wäl kunnat föreställa sig, att en Religion, hwars Stiftare på ett rysligt sätt blef aflifwad, innan han ännu hunnit lägga en fast grund dertill, en Religion, emot hwilken alla jordens mägtige och wise, genast wid deß första inträde i werlden, uppreste sig, och hwilken med den bätskaste sinnes stämning blef bestridd och förföljd, att, säger jag, denna Religion icke allenast skulle äga bestånd och bibehålla sig, äfwen under sina rasande fienders motsägelser och förtryck, utan ock sluteligen tillkämpa sig segern; och likwäl har detta inträffat, alldeles såsom Jesus och Hans Apostlar det med så mycken tillförsigt förutsade, hwilka herliga Prophetior än dageligen gå i fullbordan. När wi betänke allt detta, så måste wi bekänna: Jesus war en stor Prophet! Alla Hans utsagor äro sanna och wißa, ja och amen i alla ewighet.

Att föröfrigt mängt och mycket uti Nya-Testamentet förekommer, som syftade egentligen på de då för-

för tiden lefwande Christna, och som wår tids läsare derföre icke utan swårighet förstå, är redan anmärkt uti första Afdelningen. Men sådana saker röra hwärken wår Tro, eller wårt ewiga wäl. Det är nog af, om wi blott hålle oß till det wi förstå, och rätteligen anwände det till Tro och Gudaktighet!

Fjerde Afdelningen.

Anwisning till ett rätt och gagneligt bruk af det uti Bibeln förekommande Guds Ord.

Erfarenheten lärer, att många menniskjor, med all sin högaktning för Bibeln och det deruti befinteliga Guds Ord, och med allt det lof de tilldela detsamma, likwäl icke genom deß läsande blifwa förbättrade och lycklige; att fast mer ofta just desamme, som wilja anses för deß ifrigaste anhängare, som med rätta beprisa det såsom Trons och lefwernets förnämsta och endaste rättesnöre, likwäl uti sina tänkesätt, och i sitt dageliga uppförande, följa grundsatser, som aldeles strida deremot. Förnämsta orsaken härtill ligger, wäl deruti, att de icke göra ett sorgfälligt och riktigt bruk af detta förträffeliga medel till menniskjoslägtets förbättring och lyckseligbet; ty exempel derpå gifwas dock, Gudi lof!

mån-

många, att flitiga läsare af Bibeln hafwa på och inom sig sjelfwe erfarit meningen af hwad Apostelen säger: Ewangelium (Christi Lära) är en Guds kraft, allom them till salighet som tro. Rom. 1: 16. "Hwarje odlad menniskja", säger en aktningswärd Författare, *) "kan genom erfarenheten blifwa öfwertygad derom, att ett till hans ställning paßande Bibliskt Språk, då han det rätt fattat och förstått, djupt genomträngt honom, samt mer öfwertygat och uppmuntrat honom, än om något dylikt hade blifwit anfördt ur hwilken som helst af de bästa andra Skrifter i werlden. "Då det nu så mycket kommer an derpå, huru man läser, så wilje wi ännu gifwa en ytterligare kortt anwisning till ett rätt och gagneligt bruk af det uti Bibeln befinteliga Guds Ord.

Wi hafwe redan ofwanföre (sidd. 9 följ.) förklarat hwad som förstås med Guds Ord, och huru man bör göra åtskilnad emellan det, och allt det öfriga som Bibeln innehåller. Den som nu will inhemta sin Religion utur Bibeln, följakteligen ösa ur sjelfwa källan, han bör sorgfälligt iakttaga denna åtskilnad, och förnämligast rigta sin uppmärksamhet åt det, som är egenteligen Gudomlig Lära, hwilket lätteligen kan igenkännas utaf innehållet. Hit höra de wigtiga lärosatserna om Gud, om Hans egenskaper och werk, Hans Försyn och sinnelag emot oß menniskor, samt om de wisa anstalter Han genom Christum träffat till wår Återlösning

*) Se Fr. Eberh. v. Rochow Berichtigungen. Erster Versuch, sid. 210.

lösning och salighet, Christendomens löften i afseende å det närwarande och tillkommande lifwet, de wilkor wi å wår sida hafwe att uppfylla, jemte de föreskrifter wi böre följa, om wi wilje blifwa delaktige utaf de utlofwade wälgärningarna: samt ändteligen alla de underrättelser om Jesus, som framställa Honom såsom Guds Son, wår Herre och högsta Lärare, såsom wår Försonare, såsom det fullkomligaste dygdemönster, och såsom wår saligheths upphofsman.

Detta Guds Ord, denna Gudomliga underwisning, böre wi

1. Lära oß rätt förstå, samt uppmärksamt tänka öfwer deß mening.

Hwad wi icke förstå, det kan alldrig bidraga hwarken till wår förbättring, eller till lugnande af wår inre sinnesförfattning. Den som icke lärt en Konst, eller Wetenskap, kan icke heller rätt utöfwa den samma; och har han blott lärt den till hälften, så skall han ock för ewigt förblifwa halflärd deri, om han också alldrig så mycket bjuder till, att efteråt inhemta det försummade. Äfwenså förhåller det sig i wißt afseende med Religionen. Den som will utöfwa Religionen, (och utöfwas måste den, om man will lofwa sig någon nytta deraf!) han måste först skaffa sig säkra kunskaper deruti. Will man åter lära en sak, så är det på långt när icke nog, att i minnet fatta blotta ord, dem man antingen alldeles icke, eller ock blott till hälften förstår. Det må ingen säga, att någon lärt någon Konst eller Wettenskap, om

han

han i minnet intryckt blott namnet på de werktyg, eller orden af de begrepp, som dertill höra, utan att känna sjelfwa werktygen och deras bruk, utan att med förståndet hafwa uppfattat hwad som med wissa ord betecknas. Så förhåller det sig också med Religionens Sanningar. Då först kan man säga att man lärt och känner dem, när man förstår att förbinda tankar och ljusa begrepp med de ord, som uttrycka dem, och när man wet hwad bruk af dem man kan och bör göra till sin tillfredsställelse och förbättring. Detta är så handgripeligt, att derom knappt tarfwades någon erinran, om ej dageliga erfarenheten intygade, att så ganska många menniskor äro i den öfwertygelsen, att de hafwa kunskap i Religionen, eller kännedom af Guds Ord, så snart de kunna uppgifwa utantills lästa frågor, till åfwensså utantills lästa swar, hwaraf de oftast förstå litet eller alsintet, och hwaraf de således icke kunna göra något rätt bruk. Man kan med skäl säga, att många Christna, efter flerårig underwisning, nästan ingen Christendom lärt, emedan de föga något förstå af de ord och talesätt, som med så mycken möda blifwit dem bibringade, ingenting derwid tänka, och alldeles icke weta, hwartill de skola anwända den lärdom de inhemtat.

Till ett rättskaffens bruk af det Gudomliga Ordet fordras således, att man ej låter kunskapen derom stanna blott wid deß uttryck och talesätt, utan tillika fattar och eftersinnar allt deß wäsendteliga innehåll. Planen för denna lilla Skrift medgifwer icke, att särskildt bestämma och genomgå hwarje af de Läror och Sanningar, som utgöra detta Religionens

nens wäsendtliga innehåll. Hwarje Christen af någon uppfostran och bildning, har redan i ungdomen lärt känna dem, åtminstone bort inhemta dem. Då deßutom de naturliga förstånds förmögenheterna, samt anlagen och tillfällena äro så olika för särskilda personer, så kan wißerligen icke lika mycket fordras af alla. Det gifwes således olika grader af kunskap, äfwen i Religionen; men hwar och en bör dock oafbrutet sträfwa, att upphinna den högsta, som för honom är möjlig. Ingen bör stanna wid de kunskaper han redan i sin barndom, eller under sina första ungdomsår, kan hafwa inhemtat. Man bör fastmer söka att genom läsning, egen eftertanka, och andra kunniga:res fortsatta underwisning, allt mer och mer rikta och utwidga dem, samt fortfara uti detta bemödande så länge man lefwer. Man uppfyller i annat fall icke sin plikt såsom en sann Christen, om man alltid blir stående wid nedersta steget af insikter i sin Christendom, eller kanske med tiden går alldeles tillbaka på kunskapens wäg.

Men att lära, och beständigt lära allt mer och mer, är dock icke än nog; man måste också

II. Bibehålla i minnet hwad man lärt, och med förståndet omfattat.

Man bör göra det så bekant för sig, och skaffa sig i detta afseende en sådan färdighet, att man utan möda och ansträngning kan erinra sig det, så ofta anledning dertill förekommer, och deßa kunskaper och begrepps återkallande i minnet kan wara utaf någon nytta, eller nödwändighet. Men skall en sak bibe-

hål-

hållas i minnet, så måste man ofta syßelsätta tankan dermed, så måste man ofta upprepa hwad man lärt derom. Så är det, efter hwad erfarenheten wisar, beskaffadt med allt hwad man lär sig, och så förhåller det sig åfwen naturligtwis med Religionsunderwisningen. Men så tydligt detta är, så litet plägar det tagas i öfwerwägande. Många som läsa detta, skola sjelfwe tillstå, att de under loppet af en tilltagande ålder förgätit mycket, kanske snart sagdt allt, hwad de i barna-åren inhemtat. Jag will medgifwa, att de saklöst kunnat förgäta ett och hwarje, nemligen allt det, som icke har något närmare inflytande uppå en Christens tänkesätt och sinnelag, och hwaraf man således ej gör något egenteligt bruk i allmänna lefwernet; ty det är beklagligen! sant, att man ofta beswärar unga Christnas minne med saker och framställningar, hwilka en förståndig Lärare gärna förbigår. Men om ock underwisningen ej alltid warit sådan den bort wara, så har man dock utan twifwel uppfattat mycket godt och nyttigt, många kärnspråk ur Bibeln, mången uppbygglig wers ur Christeliga Sånger. Om man ock då icke än fullkomligen förstått dem, kan man likwäl med tiden och wid en mognare ålder, lära fatta dem, om man nämligen ofta upprepar och lär sig tänka öfwer dem. Men sådant föreställa sig ej alla. Så snart de första gången fått tillstånd att begå den Heliga Nattwarden, sätta många både Bibel och Catechés å sido, samt hålla det till och med för skam att någon gång återhämta hwad de i yngre åren läst och inhemtat. De offenteliga Catechés-förhören, hwarest de kunde lära, huru de numera sjelfwe borde tänka öfwer Religionen, samt anwända deß sanningar på

hjer-

hjertat och lefwernet, blifwa gemenligen utaf dem förfummade, såsom öfningar, hwilka efter deras mening äro widtagna endast för ungdom och barn. Det enda de i denna affigt tro sig böra göra, består deruti, att de å de wanliga Sön- och Högtidsdagarna afhöra en Predikan; ja, åfwen detta blifwer ofta af dem förfummadt, eller ock utan särdeles nytta iakttaget, emedan de med förströdda tankar biwista Gudstjensten, och ofta redan samma dag förlora ur minnet hwad de derunder hört och läst. Häraf uppkommer den beklaganswärda okunnighet i Religions-ämnen, som wisar sig uti alla stånd, och hwars naturliga följd är, att en stor del af wåra Christna icke annorlunda tänka och lefwa, än såsom de af intet Guds Ord wißte.

Om J derföre, älskade Läsare! önsken, att kunna hafwa sanna och waraktiga fördelar af Bibelns läsande, så gören er wäl bekanta med deß innehåll, och läsen den ofta. Men låten det icke blifwa wid blotta läsningen beroende, utan efterfinnen tillika noga hwad J läsit. Intrycken djupt i edert minne och hjerta hwarje tanke, hwarje uttryck, som förekommit eder wigtigt, och hwaraf J kunnen göra er ett uppbyggeligt bruk. Återhemten i enslighet inom eder sjelfwa de goda läror, förmaningar, warningar och tröstegrunder J fått af de offentteliga Predikningarna, och bewaren dem sedan, enligt Jesu anmaning (Luc. 8: w. 15.) i ett ganska godt hjerta. Förbinden alltid dermed den uppriktiga och redliga föresats, att samwetsgrant följa de lärdomar och föreskrifter, som å nyo blifwit upprepade för eder. När paßionerna och egenkärleken wilja intala eder, att de plikter, om

hwil-

hwilka J blifwit erinrade, icke angå eder, ehuru de i sjelfwa werket åligga åfwen er, eller att striden emot brottsliga begår, hwartill J blifwit uppfordrade, icke wore nödig, oaktadt den är det i högsta grad, hören då icke denna förföriska röst, utan fatten fastmer den alfwarligaste föresats, att i minnet städse behålla det goda, hwarom J blifwit erinrade, samt att wid hwarje sig erbjudande tillfälle göra ett samwetsgrant bruk deraf. Men wid fruktlösa föresatser skall man ingalunda låta det förblifwa; man skall också werkeligen bringa dem till utöfning; härtill måste således ännu komma, att man

III. Ifrigt bemödar sig, att uti alla sin lefnads förefallande omständigheter, behörigen anwända det inhemtade, och riktigt fattade, Gudomliga Ordet.

Jesus fordrar (Luc. 8: w. 15.) utaf sina Lärjungar och åhörare, att de skulle bära frukt i tålamod, eller, såsom det rättare kunde uttryckas: med ståndaktighet och oafbruten flit bära frukt, d. å. sätta i werkelig utöfning hwad man lärt, genom sinnelag och gärningar bewisa, att man riktigt förstått de läror och föreskrifter Guds Ord innehåller, samt blifwit öfwertygad om deras sanning, gudomlighet och nytta. Detta böre wi iakttaga, icke blott en eller annan gång, utan i alla lifwets förefallande omständigheter, händelser och skiften, så wäl den goda som den onda dagen. Härtill fordras då nödwändigt, att wi alltid och oafbrutet bibehålle de lärdomar Guds Ord innehåller, lifliga och bekanta för min-

minnet och tankarna, så att de liksom utaf sig sjelfwa falla oß in, så ofta wi komme i den belägenhet, att deras utöfning båtar oß; och detta skall lätteligen låta göra sig, allenast wi, enligt ofwanföre uppgifna regel, för oß sjelfwe ofta upprepa dem, samt inprägla dem djupt i wårt minne. När jag t. ex. befinner mig uti betänkeliga omständigheter, och tillika råkar i fara att förledas till otålighet och mißnöje med mitt öde, då bör jag genast hafwa den tanken för mig, eller liksom till hands, att intet det ringaste kan hända eller wederfaras mig utan Guds styrelse och wettskap, samt att allting måste, under Hans faderliga ledning, tjena till mitt bästa, blott jag förstår att göra ett klokt och Christeligt bruk deraf; och denna tanke skall då lugna min själ, och lifwa mitt hopp. När menniskjors elakhet och orättwisa wilja reta mig till hämndlystnad och fiendteligt sinne emot dem, så bör jag genast erinra mig Christendomens ädla föreskrift: Älsker edra owänner, wälsigner them som eder banna; (önsken dem godt, som önska eder ondt,) samt beder för them, som göra eder skada och förfölja eder: på thet i skolen wara eder Faders barn, som är i Himmelen: ty Han låter sin sol uppgå öfwer onda och goda, och låter rägna öfwer rättfärdiga och orättfärdiga. Matth. 5: 44, 45. Hämnens eder icke sjelfwe, käre wänner; utan om tin owän hungrar, så gif honom mat; törstar han, så gif honom dricka; när tu thet gör, så församlar tu glödande kål på hans hufwud. Rom. 12. w. 20. (Om du det gör, kan du måhända genom wälgärningar tillwinna dig honom.) När begäret till

nå-

någon orättwisa, eller till syndig wällust, uppstår i min själ, så bör den tanken straxt afhålla mig ifrån det ondas werkställande, att de orättfärdiga och lastfulla icke skola ärfwa Guds Rike, och att Christendomen befaller korsfästa köttet, samt med deß lustar och begärelser. När menniskjors otacksamhet hotar att wilja qwäfwa eller förswaga min böjelse att göra godt, och hämma min ifwer för det goda, så bör jag med glädje finna styrka och uppmuntran i den tanken, att Gud är den rätta Domaren öfwer mina tänkesätt och gärningar, att jag bör oafläteligen swara emot Hans affikter, och att jag otwifwelaktigt skall i en kommande ewighet skörda frukten af min werksamhet och mina dygder. Och på detta sätt bör jag alltid i mitt minne hafwa wißa uttryck i Guds Ord, wißa sanningar och grundsatser liksom i beredskap, för att dermed uti alla min lefnads förhållanden och omständigheter kunna wärja mig mot frestelser till synd, uppmuntra mig till det goda, och trösta mig under lidandet. Om jag sålunda gör ett werkeligt och rättskaffens bruk utaf dem, om jag tänker och lefwer enligt deßa Skriftens yttranden, deßa gudomliga grundsatser, då bär jag frukt i tålamod, då är jag en Ordets görare, och icke blott deß hörare. Detta är ofelbart att göra ett rätt bruk af Guds Ord. Wi böre riktigt lära det; hwad wi lärt och förstått, det böre wi lifligt i minnet bibehålla, samt wid alla förefallande tillfällen i wår lefnad anwända det på ett behörigt och rättskaffens sätt. Om wi det göre, så skall Gud wälsigna wåra bemödanden, hjelpa oß att besegra de swårigheter och förhinder, som ligga i wägen för wår dygd, och wårt deraf härrörande sinneslugn, samt uppehålla

la och allt widare stadfästa oß i det godas utöfwande. Ju trognare wi utöfwe deßa wåra åligganden, desto herrligare skola följderna blifwa; ju bättre jordmonen är, desto bättre trifwes och tillwäxer utsädet som der uti göres, och ju willigare och sorgfälligare wi emottage och förware det Gudomliga Ordets frö uti wåra hjertan, desto rikare frukter af dygd och ett gudeligt lefwerne skall det i sinom tid, ja i ewigheten bära. Wäl oß om wi detta göre! Då skola wi till wår största fägnad omsider få erfara, sanningen af hwad Jesus säger: Salige äro the, som höra Guds Ord och gömma thet. Luc. 11: 28

~~313. VII. 08.~~
Raamatunhist.
Rosenmüller

KANSALLISKIRJASTO-KANSALLISKOKOELMA
120 102 0536